

“PIRU SOITTA VASEMMALLA” - VASURIKO PAHOLAINEN?

Näkökulmia vasenkätisten viulunsoiton opetukseen

Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogi
Opinnäytetyö
Toukokuu 2010

Krista Pyykönen

TIIVISTELMÄSIVU

Koulutusohjelma Musiiikin koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto Musiiikkipedagogi
Tekijä Krista Pyykönen		
Työn nimi "Piru soittaa vasemmalla" – vasuriko paholainen? Näkökulmia vasenkätisten viulunsoiton opetukseen		
Työn ohjaaja/ohjaajat Annu Tuovila		
Työn laji Opinnäytetyö	Aika Toukokuu 2010	Numeroidut sivut + liitteiden sivut 41+2
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäytetyöni kohteena on vasenkätisten viulunsoiton opetus. Työn tarkoituksena on selvittää miksi oikein päin soittaminen dominoi viulunsoiton genrejä ja miten vasenkätisyys vaikuttaa viulunsoiton oppimiseen.</p> <p>Työni on luonteeltaan kvalitatiivinen ideografinen kartoitus. Hankittu aineisto koostuu kirjallisuudesta, tutkimuksista ja haastatteluista. Työtä varten teemahaastattelin viulisteja ja viulunrakentajaa.</p> <p>Opinnäytetyöni teoreettisessa osiossa perehdytään vasenkätisyyteen ilmiönä, aivojen lateralisaatioon ja viulun rakenteellisiin ja soittoteknisiin erityispiirteisiin. Lateralisaatio eli kätisyys vaikuttaa viulunsoittoon, koska aivopuoliskojen työnjako ohjaa musiikin hahmottamista ja motoristen taitojen kehittymistä. Kätisyydessä on myös eri asteita.</p> <p>Teemahaastatteluissa ilmeni, että viulupedagogiikassa ei huomioida riittävästi vasenkätisyyden vaikutuksia soitonopiskeluun. Vasenkätisen viulistin opetuksen perustana on opettajan ymmärrys vasenkätisyyden ilmiötä kohtaan. Viulupedagogit tarvitsevat tietoa lateralisaatiosta kehittääkseen osaamistaan vasenkätisten oppilaiden valmentajina. Suurimpana haasteena vasemman päin soittamisen yleistymiselle pidetään orkesteria ja vasenkätisille sopivien soitinten saatavuutta.</p> <p>Koska kätisyys vaikuttaa huomattavasti soitonopiskeluun, viulunsoiton opetukseen tarvitaan sellaisia pedagogisia sovelluksia, jotka tukevat vasenkätisten oppilaiden instrumentin hallintataitojen kehittymistä ja oppimista. Lisäksi viulupedagogiikassa tarvitaan avointa keskustelua vasenkätisyydestä erityisesti orkesterisoittoon liittyen.</p>		
Teos/Esitys/Produktio		
Säilytyspaikka Metropolia Ammattikorkeakoulu/kirjasto/Ruoholahti		
Avainsanat viulu, aivot, kätisyys, lateralisaatio, vasenkätisyys, pedagogiikka, soittaminen		

Degree Programme in Music		Specialisation Music Education
Author Krista Pyykönen		
Title "The Devil Plays Left Handed" – Are Lefty Violinists Diabolic? Aspects of Teaching Left-handed Violinists		
Tutor(s) Annu Tuovila		
Type of Work Bachelor's Thesis	Date May 2010	Number of pages + appendices 41 + 2
<p>Abstract</p> <p>The topic of this study is the teaching of left-handed violin players. The objective of the study is to examine the dominance of the traditional right-handed violin playing over left-handed playing and to investigate if left-handedness has an effect on violin playing.</p> <p>Ideographic and qualitative methods were used in the survey. Theory and research data were collected by reading literature and research reports and by interviewing. Thematic interviews were conducted with violinists, pedagogues and a luthier.</p> <p>In the theoretical section of the study, the focus of attention is on the phenomenon of left-handedness, brain function lateralization and the structural and technical features of the violin. Brain function lateralization causes dominance between the two hemispheres of the brain. This is evident in the phenomena of right- or left-handedness and affects not only the way one analyzes music but also the function and development of motor skills. Therefore lateralization and left-handedness have a significant impact on violin playing on different levels.</p> <p>The analysis of the collected data showed that today's violin pedagogy is lacking knowledge of the impact of lateralization. The basis of teaching left-handed pupils leans on understanding the phenomenon of left-handedness. Thus, violin teachers need information about lateralization in order to be prepared for educating left-handed violinists. According to the informants, the greatest challenges for left-handed violin playing are presented by orchestral playing and the poor availability of left-handed instruments.</p> <p>Due to the considerable effect of left-handedness on violin playing, educators need such pedagogical applications that will support left-handed pupils by facilitating the learning and development of playing the violin. In addition, violin pedagogy has a great need for open discussion on left-handedness and lateralization, particularly in relation to orchestral playing.</p>		
Work / Performance / Project		
Place of Storage Metropolia University of Applied Sciences/library/Ruoholahti		
Keywords violin, brain, lateralization, left-handedness, violin playing, pedagogy		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TOTEUTTAMINEN.....	4
	2.1 Työn kohde.....	4
	2.2 Aineiston hankinta.....	5
	2.2.1 Haastattelu aineistonhankinnan menetelmänä.....	6
	2.2.2 Haastatteluteemat.....	7
	2.2.3 Haastateltavien valinta.....	7
	2.2.4 Haastattelujen puitteet.....	8
	2.3 Aineiston käsittely, analyysi ja johtopäätökset.....	9
	2.3.1 Haastatteluaineiston käsittely.....	9
	2.3.2 Analyysi ja johtopäätökset.....	10
3	VASENKÄTISYYDEN NÄKÖKULMA: VASENKÄTISET IHMISET.....	12
	3.1 Vasenkätisten vähemmistö.....	12
	3.2 "Väärän käden" stigma.....	15
	3.3 Teorioita lateraalisuudesta eli kätsyydestä.....	18
	3.4 Neurologinen näkökulma: Vasenkätisen aivot – aivopuolisko- liskojen erikoistuminen.....	19
4	INSTRUMENTIN JA VIULUNSOITON TRADITION NÄKÖKULMA: VIULUN KEHITYS, SOITTAMINEN JA RAKENTAMINEN.....	22
	4.1 Instrumentin kehityshistoria ja soittotekniikka.....	22
	4.1.1 Viulun kehittyminen.....	22
	4.1.2 Jousen ja jousella soittamisen kehittyminen.....	25
	4.1.3 Jousikäden merkitys viulunsoitossa.....	26
	4.2 Viulun kääntäminen vasenkätiseksi.....	28
5	VIULUPEDAGOGIIKAN NÄKÖKULMA: VASENKÄTISYYS VIULUNSOI- TOSSA.....	32
	5.1 Soittamisen aloittaminen vasemmin päin.....	32
	5.2 Vasenkätinen orkesterissa.....	34
	5.3 Asenteet vasenkätistä soittamista kohtaan.....	35
	5.4 Vasenkätisyyden vaikutukset soittoon.....	36
6	OPINNÄYTETYÖN TARKASTELU.....	39

LÄHTEET

LIITTEET

Liite 1: Haastatteluteemat

Liite 2: Haastatteluteemat, englanninkielinen

1 JOHDANTO

Vasenkätisyys tarkoittaa käytännössä sitä, että henkilö valitsee tarkkuutta vaativien tehtävien suorittamiseen mieluummin vasemman kuin oikean kätensä. Maailmassa on yli 200 miljoonaa vasenkätistä ihmistä. Euroopan Unionin alueella luku on noin 74 miljoonaa (Bertrand 2001, 7). Vasenkätisiä on 10—13% väestöstä kaikissa maailman kansoissa ja määrä näyttää olevan nousussa pehmenneiden asenteiden ja aiempaa sallivampien kasvatusteorioitten myötä (Orell-Leed 2008, 5,8). Arviot vasenkätisten osuudesta koko maailman väestöön kuitenkin vaihtelevat eri lähteissä 5—20% välillä. Noin joka kymmenes ihminen on siis vasenkätinen. En ole kuitenkaan löytänyt tutkimuksia, jotka käsittelevät vasenkätisten osuutta viulunsoittajista tai vasenkätisyyden vaikutusta viulunsoiton opiskeluun.

Opinnäytetyöni lähtökohta on, että lateralisaatio eli kätisyys vaikuttaa viulunsoittoon. Tästä syystä viulunsoiton opetukseen tarvitaan sellaisia pedagogisia sovelluksia, jotka tukevat vasenkätisten oppilaiden instrumentin hallintataitojen kehittymistä ja soiton oppimista. Viulunrakentaja Ilkka Vainion mukaan (2009) viulu soisi yhtä hyvin, vaikka se olisi alkujaan rakennettu peilikuvakäänteisesti, niin että vasen käsi ohjaa jousia. Siihen, että viulua soitetaan jousi oikeassa kädessä, ei ole olemassa mitään instrumentin rakenteeseen tai tekniseen toimivuuteen perustuvaa selitystä vaan ainoaksi syyksi arvellaan maailmanlaajuisesti vallitseva oikeakätisyys. Lähes poikkeuksetta viulunsoiton opiskelu aloitetaan vallitsevan tradition mukaisella tavalla. Mitkä ovat vasenkätisten viulistien todelliset mahdollisuudet soittaa viulua *vasemmin päin*¹ Charlie Chaplinin, Terje Moe Hansenin, Paavo Berglundin ja monen muun kuuluisan vasenkätisen viulistin tapaan?

F. Regnault kirjoitti artikkelissaan "De la droiterie considérée au point de vue sociologique", että säveltäjä Camille Saint-Saëns väitti pystyvänsä erottamaan vasenkätiset pianistit näiden löysästä tavasta käyttää soittaessaan oikeaa kättään (Bertrand 2001, 226). Minä olen vasenkätinen ja soitan viulua jousi oikeassa kädessä. Saan palautetta, että jousikäteni on jäykkä, en osaa "vatkata ranteellani" ja että käden hienomotoriikassa on kömpelyyttä. Se on ymmärrettävää, kun olen vahvasti vasenkätinen,

¹ Välttyäkseni käyttämästä arvottavaa termiä *väärin päin* vasenkätisen viulunsoiton yhteydessä, kerron siitä termien *soittaa vasenkätisesti* tai termillä *vasemmin päin* (termi peräisin Olamaa, 22.7.2009).

enkä koskaan käytä - viulunsoittoa lukuun ottamatta - oikeaa kättäni tarkkuutta vaativiin tehtäviin. Tarkoitukseni ei ole väittää, että vasenkätisyys indikoi itseään toteuttavana ennusteena kömpelöä jousikättä, onhan kätisyydessä vahvuusasteita, mutta mikäli hyvin voimakkaasti vasenkätinen oppilas alkaa *soittaa* viulua *oikeinpäin*², on tärkeää, että opettaja tiedostaa vasenkätisyyteen liittyvät oikean käden jousenkäsittelyn motoriset haasteet. Tämä edellyttää, että opettaja tunnistaa lateralisaation ilmiönä: hänellä on kykyä ymmärtää sen yhteydet soittotaidon kehittymiseen, ja hänellä on riittävästi välineitä tukea oppilaan motorista kehitystä, sillä on lähtökohtaisesti eri asia opettaa viulunsoiton tekniikkaa vahvasti vasenkätiselle kuin vahvasti oikeakätiselle oppilaalle.

Viulunsoiton opettajien ammattitaidossa on oleellista, että he osaavat huomioida kätisyyden vaikutukset heti alkeisopetuksesta ja perusharjoituksista lähtien ja tehdä harkiten päätöksen siitä, aloitetaanko soitonopiskelu oikein vai vasemmin päin. "Viulunsoitto on kaikille vaikeaa aluksi", saattaisi joku kommentoida edellä esittämäni, mutta kuten Professori Terje Moe Hansen on perustellut (2009): "Aloitin viulunsoiton vasenkätisesti, koska minun olisi ollut mahdotonta soittaa viulua oikeinpäin". Olen itsekin pohtinut, olisinko ketterämpi jousenkuljettaja ja siten virtuoosisempi viulisti, jos opetukseni olisi aloitettu vasenkätisesti. Vuonna 1992 opettajan päätöksen ratkaisi kuitenkin huoli mahdollisuuksistani orkesterisoittamiseen ja valintana oli turvallinen vaihtoehto.

Opinnäytetyöni keskittyy vasenkätisten viulunsoiton opetukseen. Työn tarkoituksena on selvittää ensiksi kätisyyttä sekä syitä ja asenteita, miksi oikeinpäin soittaminen dominoi edelleen viulunsoiton genrejä. Tältä perustalta tutkin, miten vasenkätisyys vaikuttaa viulunsoiton oppimiseen. Näitä kysymyksiä kartoitan pedagogien, muusikkojen ja viulunrakentajan teemahaastatteluilla.

Kitaransoiton opetuksessa vasenkätisesti soittaville kitaristeille on olemassa omaa vasenkätistä opetusmateriaalia (Stetina 1998). Vasenkätisyys on siis huomioitu ja hyväksytty kitaravalmennuksen osa-alueeksi ja sen vaikutukset instrumentin soitonopiskeluun on myönnetty. Tarkoittaako tämä sitä, että kitarapiireissä vallitsee sallivampi asenneilmapiiri vasenkätisyyttä kohtaan kuin viulukulttuurissa? Jimi Hendrixkin soitti aikoinaan kitaraa vasenkätisesti. Voidaanko kärjistetysti sanoa, että siinä, missä

² *Oikeinpäin soittamisen* määrittelen tässä opinnäytetyössä käsiteparin *oikea-vasen* mukaan, eikä määritelmällä ole mitään yhteyttä vastakäsitteisiin *oikea-väärä*.

vasurikitaristi voi olla suuri esikuva, vasemmin päin soittava huippuviulisti on edelleen orkesterin outolintu? Viulunsoiton perusopetusta varten ei ole tehty vasenkätistä oppimateriaalia eikä asiaa ole käsitelty ainakaan omissa musiikkipedagogiikan opinnoissani. Näin nykyiset ja tulevat opettajat saattavat joutua tekemään vasenkätisen oppilaan soittotapaa koskevan päätöksen ilman koulutukseen pohjaavaa tietoa.

Opinnäytetyöni julkistetaan Vasenkätisten Vestivaalilla 7.8.2010 Viialan entisellä nahkatehtaalla. Festivaali on järjestetty ensimmäisen kerran vuonna 2002, ja vuodesta 2007 lähtien sen järjestäjä on ollut Almu ry eli Akaan elävän musiikin yhdistys. Yhdistys on perustettu syksyllä 2001. Vasenkätisten Vestivaali eli Vasurit esittelee ja käsittelee vasenkätisyyttä tieteen, taiteen ja vasenkätisten arjen tasolla. Tapahtumassa valitaan Vuoden Vasenkätinen. Näitä ovat olleet mm. Matti Vanhanen, Jarkko Nieminen, Kaija Saariaho, Jari Tervo, Pauli Hanhiniemi ja Tommi Korpela.

Kuva 1. Charlie Chaplin, vasenkätinen viulisti.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TOTEUTTAMINEN

2.1 Työn kohde

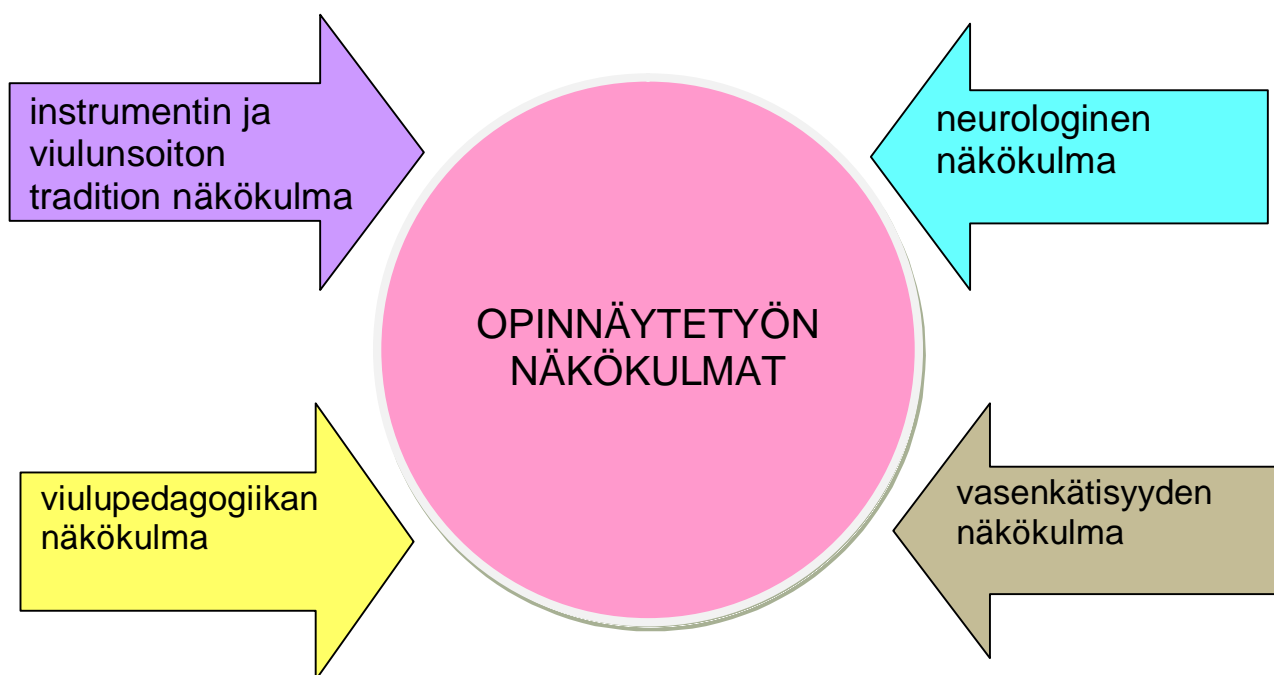
Opinnäytetyössäni tarkastelen vasenkätisten viulunsoitonopetusta.

Opinnäytetyöni kysymyksinä on selvittää:

- 1) kätsyyttä ilmiönä.
- 2) syitä ja asenteita, miksi oikeinpäin soittaminen dominoi edelleen viulunsoiton genrejä.
- 3) miten kätsyys vaikuttaa viulunsoiton opiskeluun.

Kasvatuksen alaan liittyvässä opinnäytetyössäni on siten tutkimuksellinen ote. Työni tarkoitus on saada tietoa vasenkätisten viulunsoitosta ja sitä kautta pyrkiä ymmärtävään eli finalistiseen selittämiseen. Finalistisessa selittämisessä pyritään ymmärtämään tapahtumia toimijoiden tekojen tai päätösten motiivien kautta. Tätä kautta haetaan vastauksia siihen, miksi jokin asia tehtiin juuri niin kuin se tehtiin, miten se toteutettiin ja miten se miellettiin. (Tähtinen 1993, 15.) Opinnäytetyössäni toimijoina ovat vasenkätisiä oppilaita opettava viulupedagogi, vasemmin päin soittava viulisti/pedagogi, kaksi Metropolia Ammattikorkeakoulun vasenkätistä viulunsoiton opiskelijaa ja helsinkiläinen viulunrakentaja.

Olen itse vasenkätinen ja viulisti. Opinnäytetyöni kohde on minulle siksi läheinen ja käytännön kautta tuttu. Näin tätä opinnäytetyötä tehdessäni kannan mukani myös henkilökohtaista kokemusmaailmani. Sirpa Orell-Leed (2005) sanoo, että vasenkätsyys on yksi ihmiselämän piirre, ilmiö. Vasenkätisenä minulla on mahdollisuus tutkia tätä ilmiötä sisältä käsin, koska kokemukseni antaa mahdollisesti aiheeseen sellaista näkemystä, jota ulkopuolelta ei voi saada. Aiempi ymmärrykseni ja lähteiden kautta hankittu tieto vasenkätisestä viulunsoitosta on ohjannut seuraavien näkökulmien valintaan aineiston hankinnassa (kuvio 1, s. 5):

Kuvio1. Opinnäytetyön aineiston näkökulmat tutkimukselliseen kohteeseen.

Opinnäytetyöni on käytäntölähtöinen eli työssä saatujen tulosten pohjalta voidaan kehittää vasenkätisten viulunsoiton opetusta.

2.2 Aineiston hankinta

Etsin työhöni aineistoa Helmet-, Arsc- ja IIMP-tietokannasta sekä Internetin hakupalvelusta. Etsin aineistoa mm. seuraavilla asiasanoilla: Neurologinen tutkimus vasenkätisyydestä ja lateralisuudesta, viuluinstrumentin rakentaminen, historia ja soittotekniikka, vasenkätisyyden vaiheet kulttuurisena ilmiönä. Lisäksi etsin vasenkätisen viulunsoiton oppaita. Opinnäytetyöni kirjallista aineistoa rikastuttivat eniten Pierre-Michel Bertrandin "Väärän käden maailma" (2001), Ryan J. Thomsonin "Playing Violin and Fiddle Left Handed" (2003) ja Sirpa Orell-Leedin pro gradu- tutkielma "Vasenkätisyys elämän palapelin palana" (2005).

2.2.1 Haastattelu aineistonhankinnan menetelmänä

Kvalitatiivisista tiedonkeruumenetelmistä haastattelu on yleisin. Haastattelun avulla saadaan haastateltavan oma ääni kuuluviin, haastateltavalle annetaan mahdollisuus kertoa asioista mahdollisimman vapaasti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 192). Kun tutkija haluaa tietää, mitä ihminen ajattelee on järkevää kysyä häneltä itseltään (Tuomi & Sarajärvi 2002, 74). Haastattelu on keskustelua, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattelemaansa. Haastattelun etu on joustavuus, jolloin kysymysten järjestystä voidaan vaihdella ja tehdä tarvittaessa lisäkysymyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75-76). Haastattelun etuna on myös, ettei haastateltavan kirjoitustaito ole esteenä vastaamiselle. Haastattelun haitta on, että haastattelutilanne on aina joissain määrin keinotekoinen, ja poikkeaa näin tavallisesta keskustelutilanteesta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 61-63).

Haastattelua tiedonkeruumenetelmänä voidaan jaotella sen mukaan, kuinka strukturoitu ja muodollinen haastattelutilanne on. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä. Teemahaastattelussa aihepiiri, johon keskustelua kohdennetaan, on etukäteen määrätty ja haastattelu etenee valittujen keskeisten teemojen varassa. Samaan aikaan haastattelu pyritään saamaan keskustelunomaiseksi. Teemat perustuvat tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn tietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77-78.) Haastattelijalla on teemojen mukainen lista käsiteltävistä asioista, mutta ei välttämättä valmiita kysymyksiä. Haastattelija varmistaa kuitenkin, että kaikki etukäteen valitut teema-alueet käydään läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus voivat vaihdella huomattavastikin eri haastateltavien kohdalla. Teemahaastattelua voidaan kuvata eräänlaiseksi keskusteluksi, jossa haastattelija pyrkii vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa saamaan selville tutkimuskysymyksensä kannalta kiinnostavia asioita.

Teemahaastattelu tarjoaa informanteille mahdollisuuden tuoda mielipiteensä esiin ja kertoa omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Teemahaastattelussa oletetaan, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tarkastella. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 17, 43, 48.) Haastattelutilanteessa kohtaa aina kaksi sosiaalisesti määrättyä roolia; haastattelijan ja haastateltavan. (Hirsjärvi & Hurme 2001.) Tässä opinnäytetyössä toimin itse haastattelijan roolissa ja haastateltavina olivat valitsemani informantit.

2.2.2 Haastatteluteemat

Tutkimuskysymykset sitovat haastatteluteemat yhteen kokonaisuudeksi. Seuraavat haastatteluteemat ohjasivat minua haastattelijana kysymysten valinnassa.

- 1) Haastateltavien taustatiedot: nimi, viulunsoiton/-opettamisen/-rakentamisen aloittamisvuosi, ammatissa toimimisen kesto, viulunsoiton opettajien lukumäärä soitonopiskelussa
- 2) Vasenkätisten soittajien haastatteluteemat: viulun pitämisen kätsisyys, vasenkätisyyden vaikutus soitonopiskeluun, vasenkätisyyteen kohdistuneet asenteet
- 3) Vasenkätisiä oppilaita opettavien pedagogien haastatteluteemat: opettajan kätsisyys, vasenkätisten osuus oppilaista, pedagogiset haasteet vasenkätisen oppilaan opettamisessa
- 4) Viulunrakentajan haastatteluteemat: Viulu instrumenttina, viulun muuttaminen vasenkätiseksi

2.2.3 Haastateltavien valinta

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään harkinnanvaraista otantaa, jossa keskitytään varsin pieneen määrään tapauksia. Aineiston informatiivisuuden ratkaisee sen laatu, ei niinkään määrä. (Eskola & Suoranta 1999, 18.) Haastateltavien valinnassa pyrin siihen, että erilaiset näkökulmat tulevat esiin. Haastateltavien puheiden erityisarvo on siinä, että he hallitsevat tutkittavan ilmiön käytännössä, eikä vain teoriassa. Haastateltavien puheet sekä täydentävät ja elävöittävät kuvaa tutkimuskohteesta että ovat osa tutkimuskohteena olevaa ilmiökokonaisuutta. (Alasuutari 1999, 270-271.) Opinnäytetyöhöni valitut haastateltavat ovat asiantuntijoita viulunsoiton alalla. Tämä oli haastateltavien valinnan peruste.

Valintakriteerit olivat seuraavat:

- 1) Omakohtainen kokemus vasenkätisenä viulistina olemisesta ja/tai vasenkätisten viulistien valmennuksesta
- 2) Viulunrakentajan näkökulma instrumentin rakenteeseen ja toimintaan liittyvissä kysymyksissä
- 3) Haastateltavat ovat eri ikäisiä ja todennäköisesti sisäistäneet eri aikakausien asenteita viulupedagogisia käytäntöjä ja vasenkätisyyttä kohtaan

Opinnäytetyöni haastateltavat ovat:

- 1) Jerzy Blaszkievicz, viulunsoiton lehtori
- 2) Terje Moe Hansen, viulunsoiton professori, viulutaiteilija
- 3) Ilkka Vainio, toimitusjohtaja, viulunrakentaja
- 4) Kari Olamaa, musiikkipedagogi AMK
- 5) Eeva Voipio, musiikkipedagogiikkaopiskelija AMK

Opinnäytetyötä varten olen ollut lisäksi sähköpostitse yhteydessä Rehtori Géza Szilwayn ja vasemmin päin soittavan viulutaiteilija, -pedagogi Ryan J. Thomsonin kanssa.

2.2.4 Haastattelujen puitteet

Yhteydenottoni haastateltaviin tapahtui henkilökohtaisesti, puhelimitse ja sähköpostitse noin viikko ennen suunniteltua haastatteluajankohtaa. Tässä tilanteessa kerroin opinnäytetyöni tarkoituksesta yleisluontoisesti ja teemahaastattelun aihepiirit. Lisäksi kerroin perusteluni kyseisen henkilön valintaan informantiksi. Kaikki mukaan pyydyt suostuivat haastatteluun. Haastattelut kokosin ajanjaksolla 22.5.-30.9.2009. Olin varannut haastatteluaikaa 1,5 tuntia jokaista haastateltavaa kohden. Todellisuudessa haastatteluiden kesto vaihteli 30-75 minuutin välillä. Haastattelupaikkoina olivat henkilöiden toivomusten mukaan joko Helsingin Konservatorio, Metropolia Ammattikorkeakoulun Bulevardin toimipiste, haastateltavan oma työpaikka tai haastateltavan oma koti. Yksi informanteista vastasi haastattelukysymyksiin sähköpostitse, koska hän asuu ulkomailla.

Haastateltavat vastasivat joko pelkästään suullisesti tai yhdistivät vastaukseen kirjoitusta ja puhetta. Tallensin haastattelut puhenuhuriin. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan (2001, 92) teemahaastattelun luonteeseen kuuluu haastatteluiden tallentaminen, koska tällä tavalla varmistetaan haastattelun sujuvuus ilman katkoja ja tallentamalla saadaan säilytettyä olennaisia seikkoja tapahtumasta, kuten haastateltavan sanatarkkoja ilmauksia ja äänenkäyttöä.

2.3 Aineiston käsittely, analyysi ja johtopäätökset

2.3.1 Haastatteluaineiston käsittely

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on löytää aineistosta toimintatapoja, eroja tai samankaltaisuuksia. Sisällön analyysin avulla voidaan tarkastella asioiden ja tapahtumien seurauksia, merkityksiä ja yhteyksiä. Seuraavaksi kuvaan opinnäytetyöni aineiston käsittelyn ja analyysin vaiheita. Olen käyttänyt sisällönanalyysin tukena Tuomen ja Sarajärven (2002) sisällönanalyysin vaiheita:

- 1) Kuuntelin ja litteroin haastattelumateriaalit sanatarkasti haastatteluja seuraavina päivinä. Litterointitarkkuus oli teemahaastatteluihin sovellettavien ohjeiden mukainen (Hirsjärvi & Hurme 2001). Yhteensä litteroitua materiaalia tuli 16 sivua.
- 2) Luin litteroituja tekstejä useaan kertaan saadakseni kokonaiskuvan vastauksista.
- 3) Pelkistin aineistoa lihavoimalla litteroidusta materiaalista opinnäytetyöni kohteen kannalta olennaisia kohtia. Listasin löytämäni olennaisuudet, kuten:

”vanhan arvoviulun kohdalla se [kääntäminen] on myös moraalisesti arveluttavaa...”

”Uusi symmetrisesti rakennettu vasenkätinen viulu soi aivan yhtä hyvin [kuin perinteisesti rakennettu viulu]..”

- 4) Ryhmittelin aineistosta samankaltaisuuksia ja eroavuuksia ranskalaisin viivoin, mikä ei selkeyttänyt aineiston käsittelyä vaan oivalsin, että aineistoa on tarkasteltava laajemmin.

Seuraavana esimerkki omasta tuotoksestani tässä vaiheessa (näkökulmien eroavaisuuksien listaaminen) aiheena vasenkätisyyden vaikutukset oikeinpäin soittavien vasureiden taitavuuteen:

”-Jerzy uskoo voivansa kuulla ja erottaa vasenkätisen soitossa tiettyä jousikäden kömpelyyttä ja näppäryyden puutetta, vaikka korostaa, että myös oikeakätiset voivat olla yhtäläillä teknisesti kömpelöitä. Lahjakkuus ja kuuleminen ratkaisevat loppujen lopuksi.

-Kari sen sijaan uskoo, että vasenkätisyys voi olla suuri etu viulunsoitossa. Vasemman käden ketteryys vie soittotaitoa eteenpäin ja avaa ovia tulkintaan ja

kappaleiden hallintaan. Hän uskoo, että tarpeeksi tehokkaalla harjoittelemisella (1 väärä toisto vasten 5 oikeaa toistoa - malli) vasenkätisen oikeakäsi voidaan muokata yhtä toimivaksi jousikädeksi kuin oikeakätisellä.

-Terjen kohdalla vasemmin päin soittaminen oli ainut mahdollisuus aloittaa ammattiura. Jousi tuli olla vahvemmassa kädessä eli vasemmassa kädessä."

- 5) Tämän jälkeen luin aineiston uudelleen ja aloin jäsenellä materiaalia aineistosta nousseiden asioiden mukaan. Näitä olivat mm. jousikäden valinta, kätisyyden vaikutukset soitonopiskeluun, vasenkätisyyden huomiointi opetuksessa. Seuraavaksi käsittelin aineistoa jäsentelemällä sitä taulukoihin.
- 6) Työstin erittelemääni taulukoitua aineistoa tekstiksi yhdistämällä sitä kirjallisuudesta löytämäni aineiston kanssa.

Taulukko 1. Esimerkki aineiston ryhmittelystä.

Jousikäden valinta, kummin päin soitetaan?		
VIULISTIT: -ammattissa toimiminen esimerkiksi orkesterissa ja soittimen saatavuus. -helppoa tehdä niin kuin muutkin,...ettei tarvitse sohia toiseen suuntaan niin kuin Berglund... -En tiedä, pohdittiinko vaihtoehtoja kauheasti	PEDAGOGIT: -jos joku on todella vahvasti vasuri, sitten minun mielestä kannattaa ehdottomasti aloittaa soitto toisin päin. - practical problems in orchestras -Traditionally every player have to play with the bow in the right hand, I think.	VIULUNRAKENTAJA: -oikeakätisille tietyllä tavalla looginen vaihtoehto -arvoinstrumentteja ei kukaan tule muuttamaan, kun "väärinpäin" soittava viulisti haluaa hyvän viulun, niin vaikeaksi menee. -kivemman näköistä kun kaikki on symmetristä

2.3.2 Analyysi ja johtopäätökset

Mitä tahansa ilmiötä tai asiaa tutkitaan, siitä on käytettävissä tietoa. Opinnäytetyöntekijänä minun oli tehtävä itselleni selväksi, mitkä näkökulmat tästä tutkimuskohteesta ovat tärkeitä tämän päivän musiikkipedagogiikan käytäntöjen kehittämiseen, koska tarkoitukseni on tuoda uutta tietoa vasenkätisten viulunsoitonopetuksen pohjaksi. Tätä taustaa vasten toteutin aineiston analyysin.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa etsittävä tieto valikoituu subjektiivisesti eli tutkija tekee omat valintansa käytettävien lähteiden ja metodien suhteen. Ei ole olemassa yhtä oikeaa menetelmää tutkia tiettyä aihetta.

Aineiston analyysillä pyritään tiivistämään aineisto kadottamatta sen sisältämää informaatiota (Alasuutari 1999, 48-50). Tässä opinnäytetyössä aineiston analyysi eteni vaiheittain. Minulla oli esiyymmärrys opinnäytetyön kohteeseen. Esiymmärrykseni suuntasi valintojani kirjallisen aineiston valintaan ja teemahaastattelukysymysten laatimiseen. Haastatteluaineiston käsittelyn jälkeen aloin systemaattisesti käydä läpi hankkimaani mahdollisimman monipuolista kirjallista lähdeaineistoa. Koska kirjallinen lähdeaineisto oli laaja, sen tiivistäminen oli työläs prosessi. Tämän työskentelyvaiheen jälkeen valitsin keskeiset näkökulmat opinnäytetyöhön. Näistä kirjallisuusaineiston teorioista johdetuista näkökulmista tuli myöhemmin työni rakenteellinen pohja.

Analyysia aloittaessani tarkastelin taulukoihin ryhmiteltyä haastatteluaineistoa opinnäytetyön näkökulmia ja kirjallista aineistoa vasten. Pyrin siihen, että haastatelluilta saatu informaatio ja kirjallinen aineisto vuoropuhelevat keskenään. Haastattelumateriaalin ja kirjallisen lähdeaineiston vertailu joko vahvisti tai kyseenalaisti käsityksiäni. Esimerkiksi ennakkokäsitykseni mukaan vasenkätisesti soittavien oppilaiden valmentaminen edellyttäisi omaa erityistä pedagogista materiaalia, mutta kukaan informanteista ei vahvistanut tätä käsitystä. Aineiston analyysin aikana jouduin siten refleктоimaan omia käsityksiäni.

Seuraavissa luvuissa esittelen opinnäytetyön tuloksia valitsemieni näkökulmien kautta. Nämä näkökulmat olen visualisoinut nuolilla luvun 2.1 kuviossa 1 (s.5).

3 VASENKÄTISYYDEN NÄKÖKULMA: VASENKÄTISET IHMISET

Kätisyys on suhteellisesti pysyvä ominaisuus eli ihminen pyrkii suosimaan valitsemaansa kättä koko loppuelämänsä ajan. Lapsi alkaa ilmaista kätisyyttään yleensä alle vuoden ikäisenä ja vakiinnuttaa vahvemman käden käyttöä 2-4 vuoden iässä. 1930-luvulla Suomessa tehdyn Niilo Mäen ja Niilo Kallion tutkimuksen mukaan poikalapsista (5,8%) tulee hieman tyttöjä (4,0%) todennäköisemmin vasenkätisiä (Laaksonen 1985, 54). Vasenkätisyyttä on tutkittu jo 1600-luvulta lähtien, mutta täydellistä selitystä sille, mistä vasenkätisyys johtuu, ei ole vielä pystytty vahvistamaan.

3.1 Vasenkätisten vähemmistö

On arvioitu, että vaikka vasenkätisiä on kymmenesosa koko väestöstä, silti 25 % kaikista maailman professoreista on vasenkätisiä. Myös Nobel-palkinnon saajissa on hämmästyttävän monta vasenkätistä. Vanha sanonta haastaa leikkisästi: "Älykäs-älykkäämpi-vasenkätinen". Tieteen ja taiteen sekä yhteiskunnallisten suurmiesten joukosta löytyykin suuri joukko vasenkätisiä. Hallitsijoista esimerkiksi Tiberius ja Julius Caesar sekä Yhdysvaltain presidenteistä muun muassa John F. Kennedy, Gerald Ford, Bill Clinton ja Barack Obama ovat kuuluisia vasenkätisyydestään (14 viimeisestä Yhdysvaltain presidentistä kuusi on ollut vasenkätisiä). Taitelijoista ja tiedemiehistä muun muassa Leonardo da Vinci, Bill Gates, Paul McCartney ja Kaija Saariaho tiedetään vasenkätisiksi. Myös huippu-urheilijoiden joukosta löytyy runsas määrä vasenkätisiä, esimerkiksi legendaarinen Babe Ruth, Valentino Rossi ja suomalaiset Jari Kurri ja Jarkko Nieminen. Myös mm. Pablo Picasson, Vincent van Gogh, Maurice Ravelin ja Sergei Rahmaninovin arvellaan olleen vasenkätisiä (Laaksonen 1985, 118-126).

Yleisesti ottaen erot vasen- ja oikeakätisten kognitiivisissa kyvyissä ovat hyvin vähäisiä, mutta vasenkätisyys näyttää olevan joissain määrin yhteydessä sekä matemaattiseen että taiteelliseen lahjakkuuteen (Paavilainen ym. 2002, 110).

On laskettu, että 60 % maailman väestöstä on täysin oikeakätisiä, 10% vasenkätisiä ja loput 30 % enemmän tai vähemmän molempikäisiä. *Ambidekstriani* (lat. *kaksi oikeaa kättä*) syiksi on esitetty mm. vasenkätisten painostaminen oikean käden käyttäjiksi, erilaisten tapaturmien ja vammautumisten myötä välttämätön kätisyyden uudelleen opiskelu ja sellainen aivopuoliskojen synnynnäinen työnjako, joka mahdollistaa kummankin käden tasavahvan hallinnan (Laaksonen 1985, 47).

Pierre-Michel Bertrand esittää kirjassaan "Väärän käden maailma" (2001, 163-164), että monet vasenkätiset ovat saavuttaneet odottamattoman taitotasonsa ja menestyksensä juuri siksi, että ovat pienestä pitäen joutuneet vastoin luontaista vaistoaan omaksumaan oikeakätisen maailman käytäntöjä ja tulleet tämän myötä *ekvimaneiksi* (ransk. *équimane*, molempikäätinen) ja jopa kykeneviksi poikkeuksellisen *dekstriseen* (oikeakätiseen) työskentelyyn.

Vasenkätisyydessä on eri voimakkuusasteita. Laaksonen (1985, 42-47) jakaa vasenkätiset neljään tyyppiin:

- 1) äärimmäisen tai täysin vasenkätiset
- 2) kohtalaisen vasenkätiset
- 3) pakkovasurit
- 4) kahden käden taitajat.

Samankaltaiseen vasenkätisyyden asteikkoon päätyy myös Bertrand (2001, 184). Hän erottelee viisi tyyppiä:

- 1) täydellinen vasenkätisyys
- 2) pakotettu vasenkätisyys
- 3) ambidekstia (molempikäätisyys)
- 4) vieroitettu vasenkätisyys
- 5) luokittelu epävarma: vasenkätisiä taipumuksia, mutta vaikeaa sijoittaa yllä mainittuihin kategorioihin.

Laaksosen tyyppi 1 ja Bertrandin tyyppi 1 tarkoittavat toisiinsa nähden samanasteista kauttaaltaan kaikissa tilanteissa esiintyvää vasenkätisyyttä. Täydellisen tai täysin vasenkätinen henkilö muun muassa pitää vasemmassa kädessään lusikkaa ja haarukkaa sekä kirjoittaa, piirtää ja avaa esimerkiksi pullon kierrekorkin vasemmalla kädellään.

Laaksosen tyyppi 3 ja Bertrandin tyyppi 2 kuvaavat sellaista olosuhteiden pakottamaa vasenkätisyyttä, jossa oikean käden menetyksen tai vammautumisen tai kehon oikeanpuolisen halvauksen takia on jouduttu opiskelemaan vasemman käden käyttö. Kuuluisa ns. pakkovasuri oli Lordi Horatio Nelson, joka joutui opettelemaan kirjoittamisen vasemmalla kädellään menetettyään Trafalgarin taistelussa oikean kätensä (Laaksonen 1985, 46). Ryan J. Thomson (2003) opetti soittamaan viulua vasemmin päin sen

jälkeen, kun oikeakätinen viulunsoitto oli aiheuttanut niin vakavia rasitusvammoja, että soittoura olisi muussa tapauksessa katkennut kokonaan.

Laaksosen tyyppi 4 ja Bertrandin tyyppi 3 tarkoittavat sellaista vasenkätisyyttä, johon liittyy jonkinasteista oikeakätisyyttä. Molempikätisyyteen voi olla synnynnäinen taipumus tai se on harjoiteltu taito. Tietyn kehityskauden aikaiselle ambidekstriin opettelulle on havaittu yhteys puhehäiriöihin kuten änkyttämiseen (Laaksonen 1985, 49; Orell-Leed 2005, 12).

Laaksosen tyyppillä 2 tarkoitetaan vasenkätisyyden astetta, jossa vasenkätiset ominaisuudet tulevat esille hetkittäin esim. esineisiin tarttumisessa, pallon heittämisessä tai hampaiden harjaamisessa.

Bertrand erottelee tyyppin 4 sellaiseksi vasenkätisyydeksi, joka on olemassa oleva mutta täysin tukahdutettu ominaisuus.

Bertrandin tyyppissä 5 ilmenee vain hyvin vähäisiä taipumuksia vasenkätisyyteen.

Viulupedagogi Jerzy Blaszkiwicz selittää (2009), että viulunsoitossa juuri vasenkätisyyden aste vaikuttaa instrumentinhallintaan ja opettajan, oppilaan ja vanhempien yhteiseen päätökseen siitä, aloitetaanko tai jatketaanko viulunsoiton opiskelua oikein vai vasemmin päin: *"Joillain oikea ja vasen käsi ovat melkein yhtä vahvoja, joten sillä ei ole merkitystä. Mutta jos joku on todella vahvasti vasuri, sitten minun mielestä kannattaa ehdottomasti aloittaa soitto toisin päin.. Nyt minulla on eräs oppilas, jolla menee hyvin ja joka on todella voimakkaasti vasuri, ja hänkin aloitti soittamaan oikein päin, ja hän oli todella keho alussa. Minä ehdotin soittoasennon muutosta ja se muutettiin. Hän oli 5-vuotias. Nyt menee soitto hyvin."*

Myös viulunsoiton opiskelija Kari Olamaa (2009) käyttää termejä *eksklusiivisesti* eli *poissulkevan vahvasti vasenkätinen* ja *molempikätinen* kuvaillessaan vasenkätisyyden eri asteiden vaikutusta viulunsoittoon. Käsittelen vasenkätisyyden asteen selvittämiseen ja käsien hienomotoriikan kehittämiseen sopivia viulunsoiton harjoituksia luvuissa 3.4 Neurologinen näkökulma: Vasenkätisen aivot - aivopuoliskojen erikoistuminen (s. 19) ja 5.1 Soittamisen aloittaminen vasemmin päin (s. 32).

3.2 "Väärän käden" stigma

"Vasenkätiset ovat sellaisia ihmisiä, jotka eivät osaa tehdä mitään oikein päin [...], ihmisiä väärin käsin, vasenkätisiä, joista ei tiedä, ovatko he ihmisiä lainkaan." -Francisco de Quevedo 1608 (Bertrand 2001, 193)

Kirjassaan "Vasenkätiset" Laaksonen (1985, 123) kertoo, että kun hänen tyttärensä 5-vuotiaana aloitti viulunsoiton harrastamisen, jousenkäytössä ilmeni ongelmia. Opettaja oli tällöin kysynyt, onko tytär vasenkätinen. Kun hän sai vastaukseksi, että tytär on oikeakätinen, opettaja sanoi: *"Sepä hyvä. En olisikaan alkanut opettaa häntä, jos hän olisi ollut vasenkätinen. Vasenkätiset ovat niin kömpelöitä."*

Vasenkätisyyttä on viime aikoina alettu pitää ennemminkin luovaan lahjakkuuteen viittaavana tekijänä kuin vammaana ja epänormaalina poikkeavuutena tai merkinä huonoudesta, alhaisesta älykkyydosamäärästä tai kehittymättömästä moraalintajusta. Eri aikakausina vasenkätisyyteen on kohdistunut laaja kirjo uskomuksia, joista suurin osa on ollut vähätteleviä tai halveksuvia. Pierre-Michel Bertrandin (2001, 8) mukaan vasenkätisyyteen on suhtauduttu ajan kuluessa kolmella eri tavalla: vuoroin vihamielisesti ja välipitämättömän suvaitsevasti, ja 1950-luvun lopulta lähtien yhä arvostavammin. Tässä osiossa käsittelem erityisesti niitä varhaisia käsityksiä vasenkätisyydestä, joilla on yhteys kristinuskon maailman- ja ihmiskuvaan, ja jotka ovat ilmentyneet tavoissa ja kasvat- ja opetusmenetelmissä.

Vasenkätisyyttä on aiemmin arkipäivän uskomuksissa selitetty ivallisesti mm. sillä, että lapsi oli takaapäin tai väärältä puolelta siitetty. Eräs toinen selitys oli, että vasenkätinen on kaksospuolikas, jonka oikeakätinen kaksossisarus oli jäänyt syntymättä. Lasta saatettiin kohdella myös "pirunpalvelijana" tai "vaihdokkaana". (Laaksonen 1985, 15.)

Vasenkätisyyteen kohdistettu tietynasteinen kielteinen suhtautuminen on kuitenkin loogista jatketta ajatukselle, että samalla tavalla kuin tuli ja vesi, maa ja ilma, elämä ja kuolema, musta ja valkoinen, oikea on vastakohta samanaikaisesti vasemmalle ja väärälle. Uskonto, tavat ja kieli korostavat tätä oikean ja vasemman ja oikean ja väärän vastakkaisuutta, ja muun muassa kuvastateissa ja sanonnoissa käsiä käytetään symbolina maailman moraalista kaksinaisuudesta. Latinan kielessä *dexter* tarkoittaa *oikealla* ja *sinister* samanaikaisesti sekä *vasemmalla* että *vastakkaista* ja *luonnonvastaista*. Tällaisen dualistisen näkemyksen mukaan kätisyys on siis maailmassa vallitsevan hyvän ja

pahan välisen taistelun konkreettinen ilmentymä. Näin ollen, kunnian tekeminen, kätelemine ja valojen vannominen eli vilpittömyyteen, suoraselkäisyyteen ja totuudenmukaisuuteen viittaavat rituaalit suoritetaan edelleen oikealla kädellä. (Bertrand 2001, 8, 30, 42-43.)

Kuva 2. Syntiinlankeemus. (Bertrand 2001, 44).

Vasen käsi on monissa viittauksissa yhdistetty syntiinlankeemukseen. Hugo Van der Goesin maalauksessa (kuva 2) Eeva kurottaa vasemmalla kädellään kohti vierellään seisovan puun kiellettyä hedelmää. Eevan oikealla puolella seisova Aatami on laittanut oikean kätensä sukupuolielimensä suojaksi, mutta ojentaa myös vasenta kättään synnintekoon. Raamatussakin on noin 80 esimerkkiä, joissa korostetaan oikean käden hyvyttä (Laaksonen 1985, 20).

Edellä esitettyjen uskomusten ja maailmankatsomuksellisten käsitysten pohjalta on helpompi ymmärtää, mihin perustui vanhempien harmi, kun lapsi alkoi ilmaista vasenkätisyyttä. Lisää huolta aiheuttivat 1900-luvun alkupuolen teoriat vasenkätisyyden vaikutuksista ihmisen persoonallisuuden kehitykseen. Muun muassa W. Ludwig oli vakuuttunut, että vasenkätisyys on yhteydessä moraaliseen kehittymättömyyteen ja rikolliseen taipumukseen. Sittenkin vasenkätisyydelle on pyritty löytämään yhteyksiä mm. lukihäiriöön, puhevikoihin, tunne-elämän epätasapainaisuuteen ja alkoholismiin. (Laaksonen 1985, 80-81.)

Kuva 3. Hyvä käsi, huono käsi. "Varo vasenta" (Bertrand 2001, 22).

Vielä 1960-luvulla olikin yleistä pyrkiä opettamaan vasenkätiset oikeakätisiksi. Keinoina käytettiin mm. vasemman käden kapaloimista pakettiin, vasemman hihan solmimista tai sitomista kiinni tai jatkuvaa hansikkaan käyttöä vasemmassa kädessä. Myös vasemman käden sormet saatettiin sitoa yhteen käden käytön estämiseksi. (Laaksonen 1985, 14.) Vasenkätisille oli kehitetty lisäksi erilaisia välineitä, kuten taivutettu lusikka, joiden tarkoitus oli painostaa lasta oikean käden käyttöön. Pierre-Michel Bertrand (2001, 90-91) on listannut pedagogiset toimenpiteet vasemman käden käytön poisopettamisessa:

- 1) Kannustus: annetaan järjestelmällisesti esineet oikeaan käteen.
- 2) Taivuttelu: "Käytä kauniimpaa kättä", "Käytä hyvää kättä".
- 3) Varoittelu: "Älä käytä pahaa kättä".
- 4) Nöyryytys: käytetään lasta huonona esimerkkinä tai pilkataan vasemman käden käyttöä.
- 5) Syyllistäminen: "Syyllystyt syntiin, kun käytät vasenta kättä".
- 6) Autoritaarisuus: moitteet, nuhteet, uhkailu, rangaistukset.
- 7) Väkivalta: iskut sormille, piiska, läimäytykset.
- 8) Kielto/Pakottaminen: vasemman käden käytön fyysinen estäminen (vrt. Laaksonen 1985).

3.3 Teorioita lateraalisuudesta eli kätisyydestä

Vasenkätisyyden syyt ovat yhä epäselviä. Kätisyys on kuitenkin joissain määrin yhteydessä kielen lateralisaatioon, vaikka yli 70 prosentilla vasenkätisistäkin vasen aivopuolisko on kielellisesti hallitseva. (Paavilainen, Anttila, Oksala & Stenus 2002, 110.)

Eräiden teorioiden mukaan kätisyys on jäämistöä esihistoriallisilta ajoilta, jolloin soturit huomasivat, että kehon vasemman puolen haavat aiheuttivat todennäköisemmin hengenvaaran kuin oikean puolen haavat. Tästä syystä he alkoivat pitää kilpeä vasemmassa kädessään sydämen suojana ja käyttivät oikeaa kättään miekan tai keihään käsittelyyn. Oikean käden käyttö vahvistui tämän myötä ja vasenkätisyys väistyi. Teoria ei kuitenkaan selitä sitä, miksi oikea- ja vasenkätisyyttä esiintyy suunnilleen samanlaisella jakaumalla sekä miesten että naisten joukossa, vaikka naiset eivät osallistuneet taisteluihin. (Bertrand 2001, 14-15.)

Toisten teorioiden mukaan oikea-vasen-suunnalla ja pohjois-etelä-suunnalla on kiinteä yhteys, joka on vaikuttanut ihmisen tila-avaruudelliseen hahmottamiseen. Primitiivinen ihminen on tarkastellut maailman topografiaa oman ruumiinsa kautta ja huomannut, että toisella puolella kehoa aurinko nousee ja toisella laskee. Huomatessaan tämän kaksijakoisuuden hän yleni aurinkoisen oikean kätensä pimeään jääneen vasemman kätensä kustannuksella. (Bertrand 201, 15-17.)

On tutkittu, että oikeakätisyys olisi tulosta ympäristön vaikutuksista eli oikeakätisten maailmassa elämisestä. Tämä teoria ei kuitenkaan selitä sitä, miksi vasenkätisyyttä esiintyy ympäri maailmaa, vaikka missään ympäröivät olosuhteet eivät suosi sitä. Teoriaa kätisyyden biologisesta määräytyvyydestä tukevat tutkimukset, joiden mukaan apinatkin suosivat oikean kätensä käyttöä tarkkuutta vaativissa tehtävissä. Toisinaan perintötekijätäkään eivät selitä täysin kätisyyttä: vasenkätisten vanhempien lapsista vain 26 prosenttia on vasenkätisiä. On ajateltu, että vasenkätisyys johtuu sikiöajan tai synnytyksen aikaisesta stressistä, happivajeesta tai vasemman aivopuoliskon motorisesta toimintahäiriöstä. Myös korkea testosteronin määrää on epäilty yhdeksi vasenkätisyyteen ohjaavaksi tekijäksi. Myös sikiön asentoa kohdussa on tutkittu; asento vaikuttaa sikiön tasapainoastin ja motoriikan kehitykseen ja ehkä samalla kätisyyteen. (Paavilainen ym. 2002, 110.)

Ns. Annetin geenimallin mukaan on olemassa dominanttigeeni (rs+, rs-), joka säätelee sitä, kummasta aivopuoliskosta tulee dominoiva. Geenin säätely jakaa ihmiset kolmeen eri ryhmään: syntyessään vasenkätiset, syntyessään oikeakätiset ja dominanttipuolettomat, joiden kätisyyteen pelkästään kokemukset ja ympäristö vaikuttavat. (Orell-Leed 2005, 9.)

3.4 Neurologinen näkökulma: Vasenkätisen aivot – aivopuoliskojen erikoistuminen

Ihmisellä on isoivoissa kaksi aivopuoliskoa eli hemisfääriä. Vasen aivopuolisko vastaanottaa tuntotietoa kehon oikean puolen ihoalueilta ja säätelee kehon oikean puolen lihasliikkeitä. Oikea aivopuolisko vastaanottaa tietoa kehon vasemman puolen ihoalueilta ja säätelee vasemman puolen lihasliikkeitä. Aivopuoliskot ovat erikoistuneet erityyppiseen tiedonkäsittelyyn, mitä kutsutaan *lateralisaatioksi*. Tieto kulkee aivopuoliskojen välillä aivokurkiaista pitkin. Kumpikaan aivopuolisko ei kuitenkaan toimi erillään tai toisesta riippumatta vaan ne täydentävät toisiaan. Aivopuoliskot ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa ja toimivat myös toistensa kontrolloijina. (Orell-Leed 2005, 16.)

VASEN AIVOPUOLISKO	OIKEA AIVOPUOLISKO
Aktiivinen	Holistinen
Analyttinen	Intuitiivinen
Tieteellinen	Taiteellinen
Järjestelmällinen	Vaikeasti kuvailtava (elusive)
Sekventaalinen	Yhtaikainen
Tarkasti fokuoiva	Hajautunut fokus
Intellektuaalinen	Sensuaalinen
Strukturoitu	Avoin, vastaanottava
Lineaarinen aika	Ajattomuus
Tietoinen	Tiedostamaton
Rationaalinen	Irrationaalinen
Looginen	Fantasia
Verbaalinen	Non-verbaalinen

Taulukko 2. Vasemman ja oikean hemisfäärin toiminnan jaottelua (E. Virshup 1976).

Uusilla aivotutkimusmenetelmillä on saatu selville aivopuoliskojen toimintaeroja. Vasemman aivopuoliskon toiminnalle on ominaista analyyttisyys eli asioiden hajottaminen osiin ja osien yksityiskohtainen käsittely kun taas oikea aivopuolisko toimii hollistisesti suurten linjojen ja kokonaisuuksien pohjalta. Vasemman ja oikean aivopuoliskon kuuloalueilla on varsin erilaiset roolit kuulotiedon käsittelyssä (Eerola, Louhivuori & Moisala 2003, 234). Vasen aivopuolisko hallitsee musiikin kuuntelussa rytmin, sävelten keston ja ajallisen järjestyksen käsittelyä. Oikea aivopuolisko hallitsee musiikin kuuntelussa erityisesti melodian, sävelkorkeuksien ja nyanssien käsittelyä. (Paavilainen ym. 2002, 106-109.) Absoluuttinen sävelkorva eli äänenkorkeuden nimeämiskyky tutussa säveljärjestelmässä on yhdistetty vasemman aivopuoliskon *platinum temporale* -alueen toimintaan (Eerola ym. 2003, 237).

Aivojen lateralisaatio vaikuttaa siis viulunsoitossa

- 1) siihen, miten hahmotamme ja tulkitsemme musiikkia
- 2) siihen, miten hallitsemme kehon hienomotoriikkaa soiton aikana.

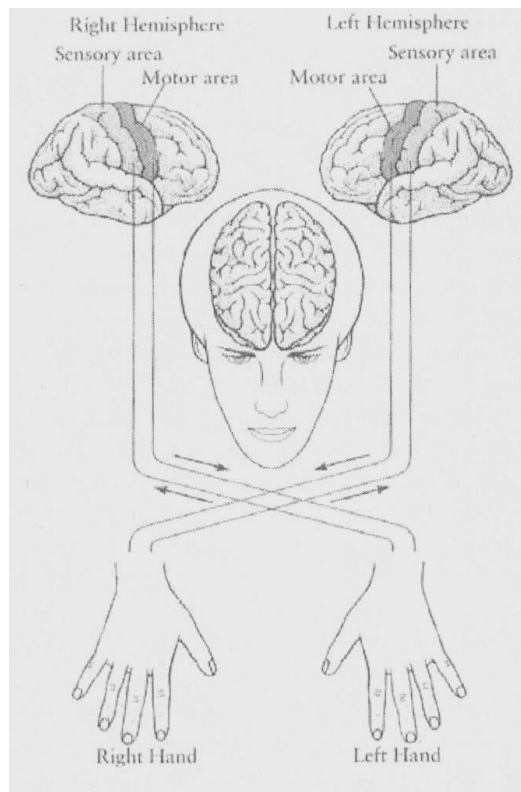
Aivoissa toinen puolisko on hallitsevampi kuin toinen. Puhutaan *lateraalisesta dominanssista*. Koska ihmisen toinen aivopuolisko on dominoivampi, ihminen luonnostaan suosii niitä aisti- ja liiketoimintoja, joiden käyttöä hänen oma lateraalisen dominanssin rakenteensa helpottaa. On luonnollista, että ihminen tarttuu esim. kynään kädellä, josta on suora yhteys sen tyyppistä toimintaa säätelevään aivopuoliskoon. (Orell-Leed 2005, 17-18.)

Mitä tasaisemmin ihminen pyrkii käyttämään aivopuoliskojaan dominanssista huolimatta, sitä enemmän aivokurkiaisien hermokimppuihin syntyy yhteyksiä ja ajattelun joustavuus ja mukautuvuus kehittyy (Orell-Leed 2005, 18). On kiinnostavaa, että molemmilla haastatteluun vastanneella oikein päin soittavalla vasenkätisellä Metropolian viulistiopiskelijalla on oikean aivopuoliskon dominanssista huolimatta absoluuttinen sävelkorva. Pohdin, voisiko asian selittää sillä, että soittamalla ja toimimalla oikeakätisesti heidän aivoissaan on syntynyt juuri oikeanlaisia, tässä tapauksessa *platinum temporale*-alueeseen vaikuttavia yhteyksiä hemisfäärien välille?

Viulunsoitossa oppilaan käsien motoristen kykyjen kartoittamiseen käytetään erilaisia harjoituksia, mm. sormien reaktionopeuden testaamista. Harjoituksilla voi saada selville, onko oppilaan käsissä motorisia kehitys- ja toimintaeroja. Näistä Olamaa (2009) kertoi seuraavasti: *"Yksittäisten sormien heiluttelua, koordinaatioleikit kahdella kädellä, jotta selviää, tuleeko jompikumpi käsi vähän jäljessä. Onko se aina jompikumpi käsi, joka tulee*

jäljessä. Kasvoista näkee myös paljon, tarvitseeko oppilaan yrittää kovasti ja onko kädet samalla toiminnallisella tasolla toistensa kanssa. Jos toinen on jäljessä, pitää mukauttaa opetusmetodeja niin, että huomio kiinnitetään enemmän esim. jousitekniikkaa tai vasemman käden tekniikkaan. Opettajan vastuulla on varmistaa, että käsien kehittymisen välille ei pysty syntymään liian suurta eroa.”

Olamaa pohtii (2009) lateralisaation vaikutusta perinteisellä tavalla soittavan vasenkätisen viulistin soittomotivaatioon: ”*Tottakai soittomotivaatio laskee, jollei soitto tunnu luonnolliselta. Jos ergonomia ei ole kunnossa. Kukaan ei ryhdy sellaiseen vapaaehtoisesti, mikä rasittaa kroppaa ja tuntuu epämukavalta tai laittaa aivot toimimaan tavoilla, joilla aivot eivät halua toimia. Toisaalta voidaan ajatella että se on tottumiskysymys”*. Rehtori Géza Szilway on huolissaan, että vasenkätinen oppilas saattaa kärsiä koordinaatio-ongelmista, jos hänet pakotetaan oikeakätiseen soittoon (henkilökohtainen tiedonanto 18.8.2009). Esittelen luvussa 5.1. Soittamisen aloittaminen vasemmin päin (s. 32) Ryan J. Thomsonin (2003) käyttämän käsien dominanssia tarkastelevan menetelmän, jonka avulla viulunsoitonopettaja saa nopeasti selville, kannattaako vasenkätisen oppilaan aloittaa soitonopiskelu vasemmin päin vai oikein päin.

Kuva 4. Aivojen lateralisaatio (Orell-Leedi 2005, 17, Springer&Deuschia 1997 mukailten).

4 INSTRUMENTIN JA VIULUNSOITON TRADITION NÄKÖKULMA: VIULUN KEHITYS, SOITTAMINEN JA RAKENTAMINEN

”Minua vie ihana viulu, paholaisen viulu minua vie.”

Joel Lehtosen teoksesta Paholaisen viulu (1904)

Antiikin Kreikan mytologiassa soittimet yhdistettiin usein johonkin tiettyyn jumalaan, kuten esim. Pan huiluun ja Apollo lyyraan. Viuluun liittyy sen sijaan varsin sitkeä assosiaatio itse Paholaiseen. Viulun maine paholaisen instrumenttina alkoi 1600-luvulla, kun sillä soitettiin tanssimusiikkia illanvietoissa. Kirkko tuomitsi tällaisen hauskanpidon. Euroopassa on kulkenut myös paljon tarinoita viulisteista, jotka tavattuun pirun suostuivat vaihtamaan sielunsa ihmeelliseen soittotaitoon. Guiseppe Tartini kirjoitti 1700-luvulla viulusonaatin, jonka väitti kuulleensa unessaan paholaisen soittamana. 1800-luvulla Niccolo Paganinin huhuttiin olevan paholaisen riivaama, kun hän esitteli viulunsoitossaan ennenkuulumatonta tekniikkaa ja sointikieltä. (verkkokeskustelua viulusta ja Paholaisesta 28.1.2010.) Paganinin on myös arveltu olleen vasenkätinen. Arvelujen perusteeksi on esitetty muun muassa Paganinin sävellyksissä tyypillisesti 1/16-nuoteille kirjoitettu vasemman käden *pizzicato*, jonka soittamisessa vasemman käden luontainen ketteryys on ilmeinen etu (Thomson 2003, 11).

4.1 Instrumentin kehityshistoria ja soittotekniikka

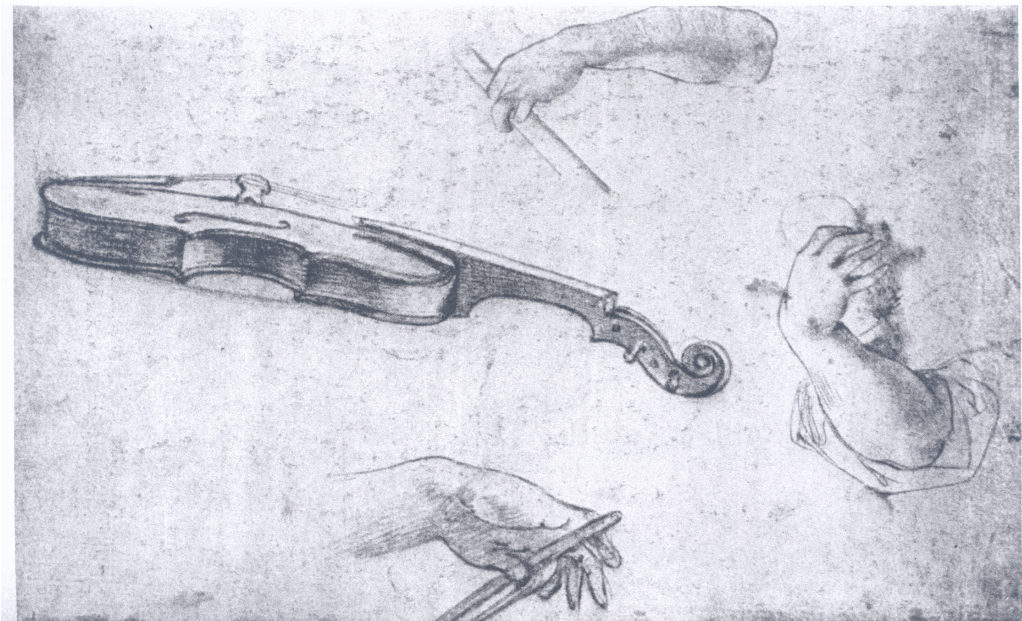
Seuraavissa luvuissa esittelen viulun kehitysvaiheita ja yritän löytää selityksiä siihen, milloin ja miksi viulua alettiin soittaa oikeakätisesti. Käyn myös läpi jousen ja jousella soittamisen kehitysvaiheita pohjustaakseni tarkastelua jousikäden ja jousitekniikan merkityksestä viulunsoitossa. Esittelen lisäksi perusteluja siitä, miksi viulunsoitossa jousikädeksi kannattaisi valita soittajan vahvempi eli dominoiva käsi.

4.1.1 Viulun kehittyminen

Viulu kehittyi sitä edeltäneistä instrumenteista ja sen varsinaista syntymisaikaa tarkentaessa on ensin määriteltävä, mitä tarkoitetaan viululla. Mikäli määritellään, että viulussa on neljä kieltä, sen alkuperä löytyy noin 1550-luvulta, varhaisemmalla kolmikielisellä (g, d', a') tyypillä soitettiin vielä 1530-luvulla. Ensimmäiset maineikkaat

nelikielisten viulujen rakentajat olivat italialaisia; Andrea Amati ja Gasparo de Salò. (Boyden 1965, 6, 46.)

Varhaisimmat todisteet kolmi- ja nelikielisistä viuluista löytyvät 1500-luvun kuvataiteesta, jossa soittimen kehitysvaiheita voi arvioida kuvauksen mukaisen soittotavan ja instrumentin ulkonäön perusteella. Taiteeseen tallentuneiden kuvien mukaan osaa jousisoittimista soitettiin sylissä (*viola da gamba*) samaan aikaan, kun osaa viuluista soitettiin jo olkapään ja leuan tukemana (*viola da braccio*). Primitiivinen jousi kulki diagonaalisesti kielten päällä ja melkein kaikkien säilyneiden varhaisten dokumenttien mukaan jousia ohjattiin oikealla kädellä. Eräs löytämäni varhainen piirros, jossa David D. Boydenin mukaan kuvataan vasenkätistä viulunsoittoa, on Lodovico Caraccin hahmotelma (kuva 5 s. 24). Myös seuraavien vuosisatojen kuvataiteesta löytyy joitakin esityksiä siitä, että viulua on soitettu myös vasemmin päin.

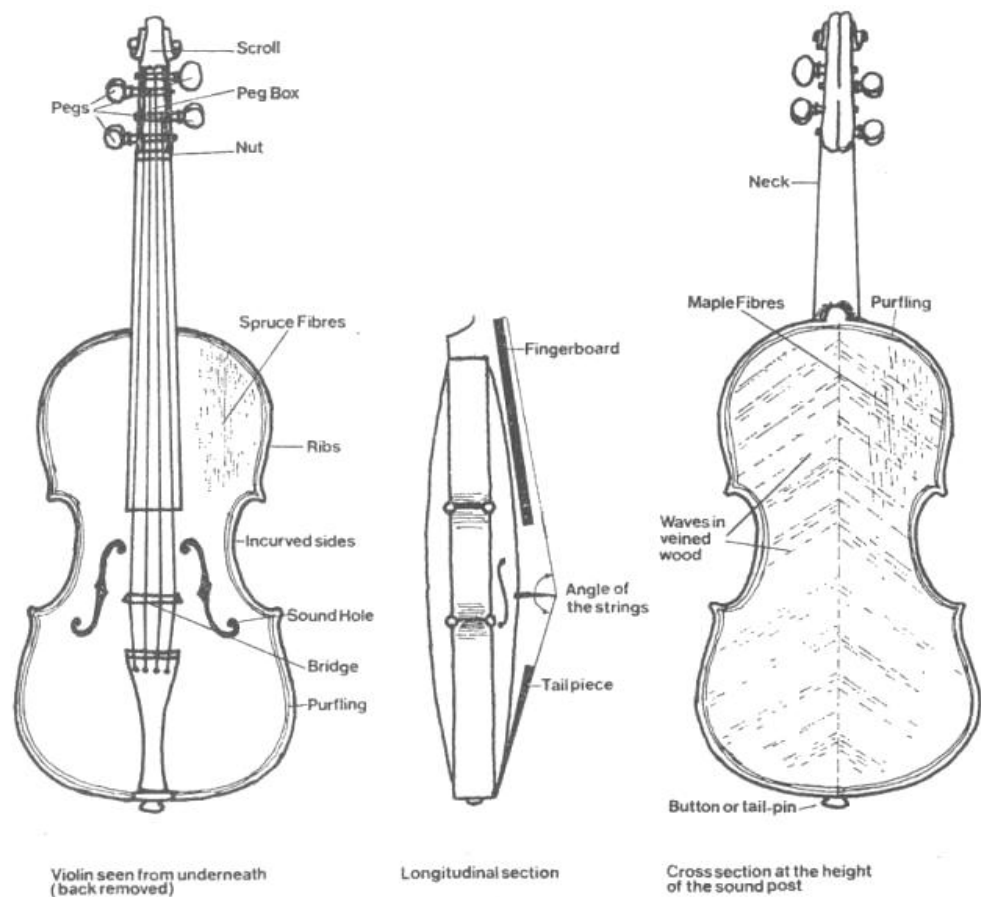

Kuva 5. Lodovico Caraccin hahmotelta. Ylhäällä vasenkätinen jousikäsi ja oikealla oikeakätinen viulukäsi (Boyden 1965, kuva 16).

Ryan J. Thomson (2003) pohtii virheen mahdollisuutta vasenkätisen viulunsoiton taidekuvauksissa. Esimerkiksi kaiverretut painomuotit ovat voineet vahingossa kääntää oikeakätisesti soittavaa viulistia esittäneen kuvauksen painovaiheessa peilikuvallisesti vasenkätiseksi viulistiksi. Toisaalta Thomson on löytänyt 1600-luvulta peräisin olevan kuvapainoksen, jossa esitetään sekä oikein että vasemmin päin soittavia muusikkoja

samassa yhtyeessä. Tästä Thomson on päätellyt, että vaikka kuva olisi vahingossa painettu peilikuvallisesti väärinpäin, samassa kuvassa on silti eri suuntiin soittavia muusikkoja eli viulua on soitettu myös vasenkätisesti jo viulunsoiton alkutaipaleella. (Thomson 2003, 2.)

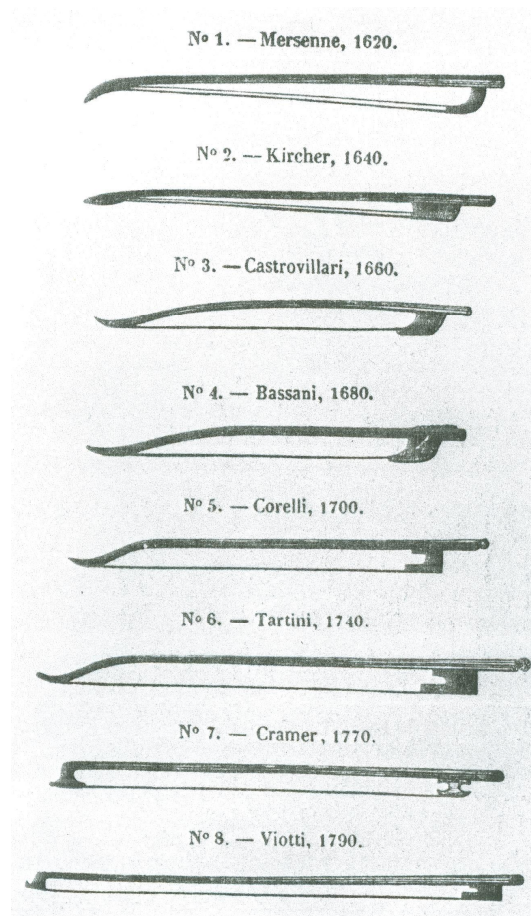
Todennäköisesti oikeakätisesti rakennettujen viulujen selvä vallitsevuus johtuu siitä samasta syystä kuin miksi useimmat nykypäivänkin tavarat on suunniteltu oikeakätisten käyttöön: ne sopivat enemmistön tarpeisiin (Thomson 2003, 5). Vainion mukaan (2009) oikeakätisesti soittamisen suosiminen näkyy myös siinä, miten viuluja on rakennettu. Kolmanneksessa Guarneri del Gesù -viuluista bassopuolen f-aukko on tarkoituksella pidempi kuin diskantti-puolen, jotta bassot olisivat voimakkaampia. Jos tällaisen viulun kääntäisi vasenkätisesti soitettavaksi, sointibalanssi voisi muuttua.

Kuva 7. Modernin viulun rakenne (Nelson 2003, 54).

4.1.2 Jousen ja jousella soittamisen kehittyminen

Varhaisen viulun jousi ei eronnut juurikaan muiden 1500-luvun jousisoitinten jousista (*lira da braccio* tms.) mutta jousissa oli paljon yksilökohtaisia eroja muodossa ja pituudessa. Alun perin kaikki jouset olivat modernia jousia kaarevampia. Kaarevuutta alettiin ajan myötä loiventaa soittomukavuuden ja jousen käsiteltävyyden parantamiseksi. Kuvataiteen välittämän informaation perusteella 1500-luvulla jousen pitämisessä ei korostunut nykyaikainen pikkusormen ja etusormen funktio vaan jousen pitämisessä oli kaksi pääsuuntausta. Ranskalaisessa otteessa kolme sormea oli asetettu jousen puulle, pikkurilli ei juuri koskettanut puuta ja peukalon paikka oli jousien alla. Italialainen ote muistuttaa enemmän modernia jousiotetta, sillä neljä sormea asetettiin jousen puulle ja peukalo oli puun alla. (Boyden 1965, 12, 45, 48.)

Kuva 6. Jousi eri aikakausina (Boyden 1965, kuva 35).

1600-luvulla varhaisia jousia hävitettiin, koska niitä ei enää pidetty muodin mukaisina ja 1600-1800-lukujen aikana jousen pituus lähes kaksinkertaistui n. 38 cm:stä noin 65 cm:iin. Tanssimusiikkiin käytettiin lyhyempää joustta, viululle kirjoitetussa musiikissa pidemmän jousen käyttö mahdollisti nuottiryhmien *legato*-kaarittamisen. Ranskalaiset pitäytyivät 1600-luvulla tiiviissä jousiotteessa, italialaiset alkoivat sen sijaan kehittää kevyempää otetta, jossa sormilla oli hyvin hieno kontakti jouseen ja joka helpotti *portaton* ja *tremolon* soittamista. 1600-luvun puolivälillä kehittyi ns. vetojousen sääntö eli vahvat tahtitahdinosat soitettiin säännönmukaisesti vetojousella. (Nelson 2003, 20,22.)

Kuvien mukaan 1700-luvulla italialaisella jousiotteella soittaneet viulistit eivät pitäneet jousesta kiinni aivan kannassa vaan tarttuivat jouseen $\frac{1}{4}$ koko jousenpituutta keskemältä. Jousikäden käsivarren liike oli vapaa ja rento. 1700-luvun jousen ja modernin jousen äänentuottamisen erona oli jouhien määrä (modernissa enemmän) ja painonjakautuminen (moderni jousi kannasta painavampi). Leopold Mozart oli kiinnostunut jousitekniikasta ja ihaili soivaa, tasaista ja pehmeää äänentuottamista. (Nelson 2003, 84-85.)

1800-1850-luvuilla kirjoitettiin paljon jousikäden soittotekniikasta. Spohrin mukaan jousikäden sormien tulee olla pehmeästi kaarella jousen puulla, ranne ylhäällä ja kyynärpää alhaalla lähellä oikeaa kylkeä. Spohr ajatteli, että jousenkäyttöön saa lisää painoa jousikäden etusormella. Baillot sen sijaan kirjoitti vuonna 1834, että jousikäden sormien olisi oltava suoria ja rystysten kaarevampia kuin Spohrin esityksessä, mutta yhtyi ajatukseen matalalla pidetystä käsivarresta. Baillot huomioi myös peukalon, etusormen ja ranteen merkityksen jousikäden hallinnassa. Jousikäden hienomotoriikasta käytiin siis 1800-luvulla vireää keskustelua ja jo 1800-1900 -luvun vaihteessa luovuttiin osasta Spohrin jousikäteen liittyvistä ohjeista. (Nelson 2003, 153,179.)

4.1.3 Jousikäden merkitys viulunsoitossa

Viulunsoiton fysiologinen lähtökohta on, että jousi hankaa kieltä ja saattaa sen värähtelemään. Se, miten jousella hangataan kieltä, vaikuttaa äänen dynamiikkaan, sointiväriin ja artikulaatioon. Viulun otelaudalla sormet sen sijaan säätelevät kielen värähtelevän osan pituutta ja vaikuttavat soivan äänen sävelkorkeuteen. Sormien vibratolla säädellään sitä, kuinka tiheästi ja miten laajalla taajuudella jousen hankaama ääni väreilee vai soiko ääni suorasti.

Nykypäivänä ollaan yksimielisiä siitä, että jousikäsi on viulunsoitossa ainakin yhtä tärkeässä tehtävässä kuin kieliä säätelevän käsi ellei tärkeämmässä, koska toisin kuin sormituksia, jousilajeja on yli 15 eri tyyppiä ja niistä on olemassa yli 80 variaatiota. Jousen on toimittava soittajan käsivarren jatkeena. Sormitukset vaativat myös vähemmän lihaskoordinaatiota ja hienomotorista tekniikkaa kuin jousenkäyttö. (Thomson 2003, 8,11.)

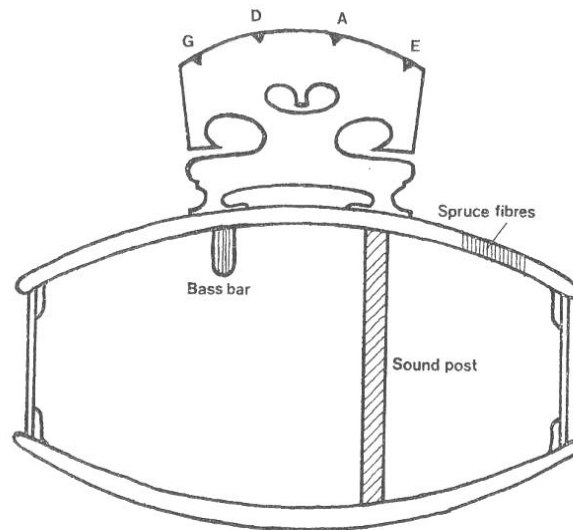
Carl Flesch kirjoitti, että jousitekniikka on monimutkaisempaa kuin vasemman käden mekanismi viulunsoitossa, koska viulukäden sormi on suorassa kosketuksessa kieleen kun taas jousikäsi tulee kontaktiin kielen kanssa vasta jousen puun ja jouhien välityksellä. Flesch uskoi, että täyteläisen äänen takana on juuri jousenkäyttö ja ote jousesta. (Nelson 2003, 200.) Eugene Ysaÿen kerrotaan sanoneen, että kuka tahansa voi mukailla viulukäden sormilla soittamista, mutta jousikäsi on "oikea taiteilija". On myös todettu, että siinä, missä viulukäsi soittaa nuotteja, jousikäsi soittaa musiikkia. Viulukäsi on siis kuin konekirjoittaja; se voi painella joko oikeita tai vääriä säveliä, mutta jousikäsi tuottaa musiikkiin sen äänen ominaispiirteet ja rytmin. Eräs viulupedagogi muotoili jousen merkityksen soittoon seuraavalla tavalla: "jousikäsi on mestari ja viulukäden sormet ovat hänen palvelijoitaan". (Thomson 2003, 8.)

Koska jousikäsi on viulunsoitossa äänenmuodostuksesta vastaava tekijä, josta riippuu pitkälti soiton persoonallinen, taiteellinen ja musikaalinen ilme, olisi loogista, että jouta ohjaisi motorisesti vahvempi käsi. Thomson (2003, 10) on tutkinut kätisyyden merkitystä viulunsoittoon: viulunsoiton aloittelijat pyrkivät vaistomaisesti ottamaan jousen motorisesti koordinoitumpaan käteensä; vasurit vasempaan käteensä, oikeakätiset oikeaan käteensä. Useimmiten opettajat kuitenkin korjaavat vasenkätisen tekemän "virheen" – aivan kuten muutama vuosikymmen sitten opettajat korjasivat vasenkätiselle kynän oikeaan käteen kirjoittamista varten. Thomsonin analyysissä se tosiasia, että ihminen hallitsee jouta paremmin motorisesti vahvemmalla kädellään painaa vertailussa enemmän kuin mikään vasenkätistä soittoa vastaan esitetty argumentti (Thomson 2003, 11).

Thomson (2003, 12) on lisäksi pistänyt merkille, että yleisistä jousikäden merkitykseen liittyvistä ajatuksista huolimatta vasenkätisiä oppilaita kannustetaan usein oikein päin soittamiseen sillä perustelulla, että vasenkätisinä heille olisi edullista tehdä "vaativa sormityö" vahvalla kädellään. Kannustuksen epäjohdonmukaisuus tulee esille siinä, että mikäli jouta kannattaisi ohjata motorisesti heikommalla kädellä, kaikki oikeakätiset viulistit soittaisivat tälläkin hetkellä vasemmin päin.

4.2 Viulun kääntäminen vasenkätiseksi

Viulunrakentaja Ilkka Vainio (2009) tiivistää viulun kääntämisen toimenpiteet seuraavasti: *”Kaula vaihdetaan, todennäköisesti kaulan asentoa muutetaan, ellei se ole tehty symmetriseksi. Joskus se tehdään epäsymmetriseksi niin, että toinen puoli on vähän korkeammalla. Bassopalkin ja pönkän paikkaa muutetaan.”*

Kuva 8. Modernin viulun läpileikkaus: bassopalkki, pönkkä ja talla (Nelson 2003, 247).

Brian Ward kirjoittaa artikkelissa ”The Left-Handed Violinist” (The Strad 1971), että aloitti vasemmin päin soittamisen kielittämällä vanhan ranskalaisen viulunsa niin, että G-kielen paikalle tuli E-kieli ja D-kielen tilalle A-kieli ja päinvastoin. Kielten paikkojen muuttamisen yhteydessä viulun kääntämiseen kuuluu tallan uudelleen muotoilu, minkä Ward itse sivuutti kääntämällä tallan yksinkertaisesti 180° ympäri. Kielten paikan vaihtaminen ei vaikuttanut heikentävästi Wardin viulun äänenlaatuun, vaikkakin entisen G-kielen susiääni oli säilynyt nykyiseen E-kieleen. Vasta vuosien harjoittelun jälkeen uuden viulunsoiton opettajan aloitteesta Ward päätti hankkia ensimmäisen alun perin vasenkätiseen soittoon rakennetun viulun. Ajan myötä Ward käänsi itse neljä viulua vasenkätisiksi kielittämällä ne päinvastaisesti ja suorittamalla niille kääntötoimenpiteet. Nämä toimenpiteet hän suoritti amatööriviulistina ilman viulunrakentajan koulutusta. Tästä huolimatta hän onnistui toimenpiteissään ilman soittimeen kohdistuneita vahinkoja — yhtä tapausta lukuun ottamatta.

Kääntötoimenpiteessä ensiksi viulun kansi avataan. Tämän jälkeen bassopalkki irrotetaan. Joskus bassopalkki on veistetty kiinni viulun kanteen, mutta ilmeisesti korkeampilaatusissa soittimissa palkki on irrallinen. Irrotettu bassopalkki sovitetaan tämän jälkeen vastakkaiselle puolelle kannen takaosaa. Tässä vaiheessa on eduksi vahvistaa tätä puolta kannesta, jotta uusi G-kieli saa lisää volyyymia. Vastaavasti uuden E-kielen puolella puuta täytyy ohentaa, jotta saadaan ylärekisteriin kirkkautta. Tämän jälkeen kansi kiinnitetään paikoilleen ja äänipinna eli pönkkä pystytetään haluttuun kohtaan. Tämän lisäksi käänteisen viulun viritystappien paikkojen muuttamista on aiheellista harkita. Uudelleenkielittämisen jälkeen käsi saattaa Wardin kokemusten mukaan osua alkuperäisille paikoilleen jätettyihin viritystappeihin.

Suurin haaste viulun käänteisesti soittamisessa ovat leuka- ja olkatuki. ViolinsLover Shop (verkkolähde 28.1.2010) valmistaa viuluja romanialaisen viulunrakentajan Vasile Gligan työnä. Yrityksen kotisivuilla on erityinen maininta, että vasenkätisesti soitettavan viulun leukatukia on vaikea saada ja niitä myydään harvoin edes erikseen tilattuina. Yrityksen sivuilla ei oteta kantaa olkatukien saatavuuteen. Viulun soitettavuuden kannalta olkatuki on kuitenkin pieni ongelma, viulua voi tottua soittamaan ilman olkatukea tai sellaisen voi räätälöidä itselleen hyvin monesta eri materiaalista. Vasenkätisesti avautuvien viulukoteloiden saatavuudesta ei ole tarkkaa tietoa.

Itse jousisoittimissa ei ole mitään, mikä vaatisi niiden soittamista tietyn kätisyyden mukaan. Vasenkätisesti rakennettu viulu on peilikuva perinteisestä viulusta ja se on soinniltaan aivan yhtä pätevä instrumentti kuin perinteinen viulu, kunhan se on rakennettu oikein. Ainoastaan se, että uuden viulun ominaisuudet harvoin yltyvät vanhan instrumentin tasolle, jättävät vasemmin päin soittavan muusikon paitsi vanhan laatuinstrumentin soittamisen kokemuksesta. Viulupedagogin näkökulmasta huippumuusikolle voisi jossain tapauksessa kääntää vanhankin viulun vasenkätiseksi (Blaszkievicz 2009). Vasenkätiseksi käännetyn viulun soittoa varten jousista ei tarvitse käsitellä mitenkään.

Vanhojen instrumenttien muuttaminen eli kääntäminen on suuri prosessi, jossa sekä soittimen arvon että äänenlaadun ja soinnin säilyvyys ovat kyseenalaisia. Tunnetut viulunrakentajat vetoavat alkuperäisen soittimen kulttuuriseen arvoon ja vastustavat kaikkea arvosoittimien muuntamista vertaamalla instrumenttien kulttuurista olemusta muihin taideteoksiin. Vainio kuvaa (2009), *”Kuten sellotaitelija Seppo Kimanen minulle hyvin sanoi: jos Stradivaria käsiteltäisiin kuin hienoa taidetta, vaikka Mona Lisaa, niin se*

pistettäisiin lasin taakse pimeään paikkaan piiloon, josta sitä voi lasin läpi katsella, ettei sinne tule suoraa valoa. Ja se otettaisi kerran vuodessa ulos valkoisten hansikkaiden kanssa ja katsottaisiin että kaikki olisi kunnossa, ja laitettaisi heti takaisin. Mutta koska se on viulu, sille tehdään kaikenlaisia toimenpiteitä, ja sitä käytetään."

Viulun kääntämisen vaikeus on siinä, että vanhat viulut ovat monimutkaisesti suunniteltuja instrumentteja. Niissä on esimerkiksi sisäpaksuuksien eroja, joilla saadaan ääntä lisää bassopuolelle tai diskanttipuolelle. Jos viulu käännetään, alkuperäiset eri puolien rakenneerot eivät välttämättä toimi enää samalla lailla. Kolmanneksessa Guarneri del Gesù -viuluista bassopuolen f-aukko on pidempi kuin diskantti-puolen; se on tarkoituksellisesti tehty niin, jotta bassot olisivat voimakkaampia. Jos tällaisen viulun vaihtaa toisin päin, viulu ei äänellisesti olisi todennäköisesti yhtä hyvä. Viuluissa voi olla vielä paljon sellaista rakenteellisia yksityiskohtia, jotka eivät ole vielä tulleet esille. (Vainio 2009.) Kääntäminen olisi myös liian suuri muutos vanhaan paljon kulttuurista perinnettä sisältävään esineeseen. Vainio toteaaakin: *"En usko, että kukaan sellaista rupeaisi tekemään."*

Viulun kääntämisestä (*converted violin*) on toisenlaisiakin kokemuksia. Kääntöprosessi on Brian Wardin (1971) mukaan helpohko toimenpide, ainoastaan olka- ja leukatukien saatavuus vasenkätisesti soitettavaan viuluun on ongelmallista. Ward käänsi tietoisesti rahallisesti vähemmän arvokkaita viuluja ja oli tietoinen kääntämistoimenpiteisiin kohdistuvasta kritiikistä. Hän pohti artikkelissa (1971, 459) itsekkin jälkikäteen, olisiko hänen pitänyt ennakkoon huomioida instrumentin arvon menetys kääntämisessä. *"I think it would have been wrong to have sacrificed a valuable instrument."*

Ryan J. Thomson (2003, 85) sen sijaan kirjoittaa tuntevansa tapauksen, jossa Stradivari-viulu *"Mlynarski"* käännettiin vasenkätiseksi viulisti Rudolph Kolischia varten, ja seuraavaa soittajaa varten viulu palautettiin taas alkuperäiseen tilaan. Huippuviulu kesti käännöstoimenpiteet kahdesti. Thomson nostaa esille puolestaan sen ongelman, että suurin osa viulunrakentajan työvälineistä on suunniteltu perinteisen viulun rakentamiseen, mikä vaikeuttaa uusien vasenkätisten viulujen rakentamista esim. tallan muotoilemista (Thomson 2003, 5).

Vainion kanta on, että edes halvemman viulun kohdalla kääntäminen ei missään nimessä ole teknisesti kannattavaa, mutta vanhan arvoviulun kohdalla se on myös moraalisesti arveluttavaa, koska ne on tarkoituksella rakennettu tietyllä tavalla. Esimerkiksi Saksan Yhdistyksen arvoviulujen huollossa ei korjata edes halkeamia tai puhdisteta niitä, koska ne ovat kulttuuriperintöä, joka tulee säilyttää mahdollisimman alkuperäisessä kunnossa.

Vasenkätisen viulunsoiton ongelma on laatuinstrumenttien huono saatavuus. Viulunrakentajalta voi tilata uuden vasenkätisen viulun, mutta kustannukset voivat olla korkeammat kuin oikeipäin soitettavan viulun tilaamisessa. Koska rakentajat ovat valmiiksi työllistettyjä, he eivät välttämättä edes ota erikoistilausta vastaan. Kuten edellä on todettu, vasemmin päin soittava viulisti jää useimmiten paitsi vanhan arvoviulun soittamisesta, sillä *”arvoinstrumentteja ei kukaan tule muuttamaan. Kun ”väärinpäin” soittava viulisti haluaa hyvän viulun, niin vaikeaksi menee”* (Vainio 2009).

5 VIULUPEDAGOGIIKAN NÄKÖKULMA: VASENKÄTISYYS VIULUNSOITOSSA

Vasenkätisten viulistien opettamiseen ei tarvita erityistä pedagogista osaamista vaan ilmiön ymmärtämistä. Jostain syystä vasenkätisyyttä ei kuitenkaan käsitellä juurikaan viulunsoiton oppaissa, eivätkä kaikki opettajat tiedä vasenkätisesti soittamisen mahdollisuuksista. Seuraavissa luvuissa käsittelen yleisimpiä vasenkätisten opettamiseen liittyviä pedagogisia huolenaiheita ja haasteita sekä esitän informanteilta ja kirjallisuusaineistosta peräisin olevia ratkaisuja ja sovelluksia käytännön opetustyöhön.

5.1 Soittamisen aloittaminen vasemmin päin

Informantit pitivät lähtökohtaisesti parhaana ratkaisuna, että viulunsoitto aloitetaan oikeakätisesti. Mikäli oppilas on voimakkaasti vasenkätinen tai on jo soittanut vasenkätisesti viulua, soitonopiskelua jatketaan vasemmin päin.

Blaszkiewicz (2009) ja Thomson (2003) ovat tulleet siihen tulokseen, että vasemmin päin soittamisen aloittaminen kannattaa silloin, kun perinteinen soittoasento on oppilaalle epämiellyttävä tai jos oppilas on soittanut viulua oikein päin hyvin vähän aikaa ja soitossa on ilmennyt kätsyydestä johtuvia pulmia. Sen sijaan, jos oppilas on soittanut oikein päin pidempään, esim. vuoden verran, tai on jo osoittautunut, ettei kätsyys vaikuta edistymiseen, kannattaa jatkaa viulunsoittoa oikein päin. Tämä johtuu siitä, että lihasmuisti on jo kehittynyt oikein päin soittoa tukevalla tavalla, eikä sitä kannata enää purkaa ja opetella uudelleen toisin päin.

Thomsonilla (2003, 20) on mainio ehdotus tavasta arvioida oppilaan vasenkätisyyden astetta ja tarvetta vasenkätiseen viulunsoittoon: Opettaja käyttää soitonopiskelun alussa kahta viulua, vasenkätistä ja perinteistä, ja yhdessä oppilaan kanssa tutkii, kumman soittaminen tuntuu luontevammalta. Tulosten mukaan jopa muutamassa päivässä selviää, kummin päin soitonopiskelua kannattaa jatkaa.

Thomson kirjoittaa verkkoartikkelissaan "Left Handed Music Making" (2009a), että erään hänen oppilaansa kohdalla kahden viulun käyttäminen soitonopiskelun alussa johti siihen, että aloittelija oppi tekemään molemmin päin sekä jousi- että viulukäden alkeisharjoituksia. Oppilas valitsi myöhemmin vasemmin päin soittamisen, koska jousenkuljettaminen oli siten helpompaa. Viulukäden alkeistekniikan hallinnassa oli hänen

kohdallaan hyvin vähän eroa. Samassa artikkelissa Thomson kertoo, että eräs hänen tuntemansa viulupedagogi aloitti vasemmin päin opettamisen luettuaan Thomsonin tuloksista. 12 opettajan vasenkätistä oppilasta vaihtoi oikein päin soittamisen vasemmin päin soittoon.

Haasteita oikeakätisestä soitosta vasemmin päin soittoon vaihtamisessa on nuotinluvun ja käsien koordinaation yhteensovittaminen. Thomsonin (2009b) omakohtaisen kokemuksen mukaan, A-kielelle kirjoitettua tekstuuria erehtyy soittamaan helposti vanhasta tottumuksesta D-kielellä, ja E- ja G-kielien paikasta saattaa myös aluksi erehtyä ennen kuin kädet yhdessä aivojen kanssa adaptoituvat uuteen soittotapaan. Vasenkätiseen viulunsoittoon vaihtaneen oppilaan nuotinluvun ja motoristen toimintojen yhteensovittamista voi helpottaa piirretty kuva viulunkielistä käänteisessä järjestyksessä ja asteikkojen harjoittelu tämän uuden järjestyksen mukaan.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että vasemmin päin soittaminen on vieläkin varsin uusi aihe viulupedagogiikassa aivan kuin vasenkätisesti kirjoittaminen oli vuosikymmeniä sitten koulujen perusopetuksessa. On hyvin tärkeää, että viulupedagogit ovat tietoisia tästä vaihtoehdosta, kun aloittavat vasenkätisen oppilaan valmentamisen. Informanttien mukaan vasenkätisten oppilaiden valmentamiseen ei tarvita omaa opintokokonaisuutta pedagogin koulutuksessa, koska viulunsoiton peruspalikat ovat samat riippumatta soittotavasta. He muistuttavat kuitenkin, mutta opettajan vastuulle jää kääntää perusopetus peilikuvalliseksi. Tätä ei kuitenkaan pidetä suurena haasteena.

Jerzy Blaszkiewicz (2009) ja Ryan J. Thomson (2003, 17) puhuvat peilien käyttämisestä opettajan apuvälineenä. Thomson korostaa, että kaikki viulupedagogit ovat päteviä opettamaan vasemmin päin soittavia oppilaita. Suurempi kysymys on, haluavatko tai uskaltavatko he? Joka tapauksessa viuluopettajan on oleellista tietää kaikkien oppilaidensa kätisyys. Olamaa toteaa (2009): *”Mielestäni olisi tärkeää, että opettaja pystyy näkemään, tarvitseeko oppilas mahdollisuuden soittaa toisin päin, ja jos tarvitaan, niin häneltä löytyy työkalut lapsen kouluttamiseen peilikuvana.”*

Vasenkätisille suunnattua opetusmateriaalia ei katsota välttämättömäksi. Informantit pohtivat, että vasenkätisille kitaristeille löytyy omia oppikirjoja ehkä siksi, että kitara muuntuu instrumenttina helposti vasemmin päin soitettavaksi ja tästä syystä vasenkätisten kitaristien lukumäärä on suurempi. Heille on siis mielekästä tehdä omaa oppimateriaalia. Kaikki informantit olivat sitä mieltä, että ideaalitulanteessa vasemmin

päin soittaminen ei vaikuta millään tavalla soitonopiskelun etenemiseen. Jokainen oppilas kohdataan yksilönä ja samat perusasiat opetetaan kaikille soitonopetuksessa.

5.2 Vasenkätinen orkesterissa

Vaikuttaa siltä, että suurin pedagoginen peruste sille, että vasenkätisen oppilaan kannattaa aloittaa viulunsoitto oikein päin, on se, että muussa tapauksessa hänen mahdollisuutensa soittaa orkesterissa vaikeutuvat. Brian Ward kertoo, että orkesterisoittoa edesauttaa istuma-asettelu niin, että vasemmin päin soittava viulisti istuu pultin oikeanpuoleisella paikalla, *ylädiviisissä*. Jerzy Blaszkieviczin kokemusten mukaan vasenkätisesti soittaminen ei ole minkäänlainen este orkesterissa soittamiselle. Vasenkätisen voi sijoittaa orkesteriin niin, että jätetään hieman tavallista enemmän tilaa soittajien väliin, jotta jousenkuljettamiseen on tilaa. Blaszkievicz on varma, ettei osa konserttikuulijoista edes erota vasemmin päin soittavaa viulistia orkesterin viulusektiosta, koska jokaisen jousi liikkuu samassa tyvi-kärki-suunnassa. Vasemmin päin soittava orkesterin solisti ei ole myöskään ongelma viulukonserton esittämiselle, hän voi tarvittaessa asettua soittamaan kapellimestarin toiselle puolelle sellosektion eteen.

Thomson (2003, 14) huomauttaa, että vaikka orkesterisoiton näkökulmasta vasenkätistä viulunsoittoa saatetaan vielä pitää problemaattisena, kamarimusiikissa se on suoranainen etu. Etenkin jousikvartetissa, jossa toinen viulisti soittaa vasemmin päin, viulistien vastakkaisella asettelulla saadaan molempien viulujen f-aukot kohdistumaan yleisöön päin. Oikein päin soitettavilla viuluilla jousikvartetissa 2.viulisti jää ikään kuin kauemmaksi yleisöstä kuin 1.viulisti tai f-aukot osoittavat yleisöstä pois päin.

Thomson kutsuu orkesterisoittoon liittyvää keskustelua nimellä *The So-Called "Problem"* (suom. *niin sanottu ongelma*) ja esittelee monia eri kombinaatoratkaisuja orkesterin istumajärjestyksestä päättävälle (kuva 9, s. 35):

Kuva 9. Ratkaisu orkesterisoiton niin sanottuun ongelmaan (Thomson 2003, s. 15).

5.3 Asenteet vasenkätistä soittamista kohtaan

Informanttien mukaan vasenkätisesti soittaminen ei ole este ammattiuuralle. Asenteet vasenkätistä viulunsoittoa kohtaan ovat heidän kokemustensa mukaan lieviä, mutta olemassa olevia. Informanttien näkemys on, että soittotaito ja musikaalisuus ratkaisevat urakehityksen. Heidän mielestään tarvitaan kuitenkin lisää avointa keskustelua, jotta asenteet lieventyisivät entisestään. Informantit olivat yhtä mieltä siitä, että vasenkätiset ovat muuntautumiskykyisiä ja oikeakätisesti soittavien vasurien selkeä enemmistö osoittaa, että suurin osa vasureista voidaan opettaa oikein päin soittaviksi ammattimuusikoiksi.

Opinnäytetyötä tehdessä on tullut esiin, että vasemmin päin soittavaan viulistiin kiinnitetään uteliaasti huomiota erityisesti orkesterissa. Terje Moe Hansenia ei häiritse vasenkätisesti soittamisen tuoma huomio, mutta hän kertoo joidenkin pitävän hänen soittoaan kummallisena ja että ajoittain hän tuntee olonsa ulkopuoliseksi. Wardin mukaan (1971) jopa kapellimestarit voivat suhtautua vasenkätisesti soittavaan viulistiin erityistapauksena. Hänet oli kerran orkesterissa pyydetty seisomaan ja soittamaan muutaman ääni, jotta muut soittajat voisivat katsoa häntä.

Thomson listaa (2003), että lukemansa aineiston perusteella yleisimmät syyt siihen, että vasenkätinen viulisti valitsee oikein päin soittamisen, ovat:

- 1) pelko siitä, että työllistyminen orkesterissa vaarantuu
- 2) henkilökohtaiset syyt, mm. halu näyttää samalta kuin muut soittajat
- 3) vasenkätiseen soittoon tarkoitettujen soitinten saatavuus
- 4) haaste löytää opettaja, joka suostuu opettamaan vasemmin päin soittavaa oppilasta.

Kirjallisuuden ja teemahaastatteluaineiston pohjalta vasenkätisiin viulisteihin on kohdistunut kolmen tyyppisiä asenteita:

- 1) vasenkätiset eivät sovellu viulisteiksi koska ovat kömpelöitä
- 2) vasenkätisyyden asteesta riippuu, miten se vaikuttaa viulunsoittoon
- 3) kätisyydellä ei ole minkäänlaista merkitystä viulunsoittoon.

Toisin sanoen silloin, kun vasenkätinen soittaa oikein päin, vasenkätisyys on ikään kuin piilossa eikä sitä voi päällepäin huomata. Tällöin myös viulisti on turvassa vasenkätisyyteen kohdistuvalta huomiolta. Toisaalta, kun vasenkätinen soittaa oikein päin, vasenkätisyys voi ilmetä jousikäden motorisena kömpelyytenä.

5.4 Vasenkätisyyden vaikutukset soittoon

Luvussa 3.4 Neurologinen näkökulma: Vasenkätisen aivot - aivopuoliskojen erikoistuminen (s. 19) olen osoittanut, että kätisyyden asteella eli lateralisaation voimakkuudella on vaikutusta siihen, miten oppilas 1) hahmottaa ja ymmärtää musiikkia ja 2) miten hänen motoriset vahvuutensa ja heikkoutensa ilmenevät.

Suzuki-pianometodin opettaja tohtori Haruko Kataoka on kirjoittanut, että oppilas, jolla on selviä käsien välisiä dominanssieroja, tarvitsee erityistä huomiota heikomman kätensä harjoittamiseen eikä häneltä voi odottaa, että käsien toiminta olisi tasavahvaa, mutta että ajan myötä harjoituksen kautta heikomman käden taidot voivat kehittyä (Thomson 2003, 10). Tohtori Kataokan kirjoittamaa mukailleen Thomson (2003) esittää vasenkätisten viulunsoittoa aloittelevien kohdalla, että

- 1) ajan kuluessa ja yritteliäisyyden myötä vasurin oikea käsi voi oppia jousikäden tehtävät tyydyttävästi, mutta
- 2) vasemman käden valitseminen jousikädeksi johtaa nopeampaan, helpompaan ja tehokkaampaan edistymiseen.

Olamaan (2009) mielestä vasenkätisyys voi olla etu viulunsoitossa, koska vasemman käden ketteryys vie soittotaitoa eteenpäin ja avaa ovia tulkintaan ja kappaleiden hallintaan. Hän uskoo, että tarpeeksi tehokkaalla harjoittelemisella (1 väärä toisto vasten 5 oikeaa toistoa) vasenkätisen oikea käsi voidaan muokata yhtä toimivaksi jousikädeksi kuin oikeakätisellä. Thomsonin mukaan oleellinen kysymys onkin, miksi käyttää enemmän aikaa ja voimavaroja "kömpelön" [oikean] käden harjoittamiseen, kun on olemassa valmiina motorisesti taitavampi [vasen] käsi saman tehtävän suorittamiseen? (Thomson 2003, 10).

Brian Ward pohtii (1971), onko psykologiselta kannalta oikein, että vasenkätiset viuluoppilaat opetetaan soittamaan oikein päin. Eihän heitä enää pyritä vieroittamaan vasemmalla kädellä kirjoittamisestakaan. Terje Moe Hansenin tapaan Ward totesi, ettei kyennyt mitenkään soittamaan viulua oikein päin. Hän myös epäilee, että oikeakätistenkin olisi hyvin vaikeaa soittaa viulua, jos se olisi rakennettu alun perin soitettavaksi vasemmin päin. Tähän pohdintaan yhtyy myös Jerzy Blazkiewicz (2009): *"Se minua on aina askarruttanut, että miten olisi asiat, jos viulua soitettaisi alun perin "päinvastoin"... Todella, Jumala tietäköön, millaista olisi, jos viulua olisi alettu soittaa alun perin toisin päin."*

Voipio (2009) on todennut, että koska vasen käsi on oikeaa ketterämpi, monesti viulunsoiton opetus on seurannut juuri viulukäden kehitystä kappalevalinnoilla yms. ja tämän johdosta kehittymättömämpään jousikäden motoriikkaan ei kiinnitetä riittävästi huomiota tasoittamaan lähtökohtaista epätasapainoa. Blazkiewicz uskoo (2009) voivansa kuulla ja erottaa oikein päin soittavien vasenkätisten soitossa tiettyä jousikäden

kömpelyyttä ja näppäryyden puutetta, vaikka korostaa, että myös oikeakätiset voivat olla yhtäläillä teknisesti kömpelöitä. Lahjakkuus ja kuuleminen ratkaisevat loppujen lopuksi viulunsoitossa.

6 OPINNÄYTETYÖN TARKASTELU

Opinnäytetyössä tekijän itseymmärrys on tärkeää. Hänen on tehtävä itselleen selväksi omat tarkoitusperänsä ja tunnistettava omat ennakkonäkemyksensä. Prosessin aikana pyrin tietoisesti arvioimaan ennakkonäkemykseni vaikutusta päätelmiini.

Olen pyrkinyt tuomaan esiin selkeästi omat lähtökohtani ja intressini tutkimuskohteen valintaan. Opinnäytetyön vakuuttavuuteen vaikuttaa, että olen perehtynyt viulunsoittoon sekä vasenkätisyyden että instrumentin opiskelun kautta, joten minulla on kokemuksellista tietoa ilmiöstä. Tämä antaa sellaista näkemystä tutkimuskohteeseen, mitä ulkopuolinen ei ehkä voisi saada.

Opinnäytetyöni lähdeaineisto on riittävän monipuolinen päätelmien tekemiseen. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa olennaisesti se, miten lähellä tutkittavaa ilmiötä informaatio on. Tässä opinnäytetyössä käytin alkuperäisiä kirjallisia lähteitä ja informantteina toimivilla henkilöillä on kaikilla omakohtainen kokemus tutkimuskohteeseen ja sen pohjalta luodut näkemykset opinnäytetyökysymyksiin.

Kirjallista informaatiota oli vaivatonta löytää kirjastoista ja Internetin hakupalveluiden kautta. Sen sijaan haastatteluiden järjestämistä ja haastattelukysymyksiin vastaamista hankaloitti eräiden informanttien kohdalla maantieteelliset etäisyydet sekä tavoittamisen vaikeus. En saanut kaikkia toivomiani henkilöitä informanteiksi.

Mikäli minulla olisi ollut enemmän resursseja työn tekemisessä, olisin jatkanut työtäni selvittämällä vasenkätisten osuutta kaikista viulisteista ja pedagogeista. Minua kiinnostaa, noudattaako se suunnilleen samanlaista jakaumaa kuin vasenkätisten 10% - osuus koko maailman väestöstä. Totesin luvussa 3 Vasenkätisyyden näkökulma: Vasenkätiset ihmiset (s. 12), että vasenkätisyys näyttää olevan joissain määrin yhteydessä sekä matemaattiseen että taiteelliseen lahjakkuuteen (Paavilainen ym. 2002). Voisiko tämä merkitä sitä, että taidealoille ja erityisesti viulunsoiton pariin hakeutuu suurempi määrä vasureita kuin vasenkätisen väestön osuuden perusteella voisi olettaa?

Opinnäytetyöni retrospektiivisessä tarkastelussa johtopäätökseni ovat:

- 1) Viulunrakentamisen historia: Viulu, niin kuin kaikki muutkin käyttöesineet, on rakennettu oikeakätisen enemmistön tarpeisiin.
- 2) Jousikäden funktio: Jousen kehitys on kulkenut pitkän tien nykypäivään, ja koska mielestäni jousikäsi on nykyisessä olemuksessaan äänentuottamisen keskeinen tekijä, on loogista, että joustaa ohjaa motorisesti vahvempi käsi.
- 3) Viulun kääntäminen: On olemassa erilaisia käsityksiä siitä, voiko (onko moraalisesti oikein) vanhaa viulua muokata vasenkätiseksi. Viulun kääntäminen ei ole kestävä ratkaisu kysymykseen vaan vasenkätiseen viulusoittoon tarvitaan uusien, laadukkaiden instrumenttien rakentamista.
- 4) Vasenkätinen viulunsoitto: Vasenkätisesti soittavan oppilaan valmennus järjestetään samalla tavalla kuin oikein päin soittavien opetus. Opettaja ei tarvitse sitä varten mitään erityisiä pedagogisia välineitä tai materiaalia vaan tietoa ja ymmärrystä vasenkätisyydestä. Peilin käyttö voi auttaa opettajan työskentelyä opetustilanteessa.
- 5) Asenneilmapiiri: Oletan, että vasenkätisyyden syrjinnän historia vaikuttaa edelleen tiedostamattomasti vasenkätiseen viulunsoittoon liittyvien päätösten tekemisessä. Asenteet ovat lieventyneet, mutta ne korostuvat tilanteissa, joissa vasenkätisesti soittavan viulustin poikkeavuus tulee erityisen näkyväksi, etenkin orkesterissa.

Thomson (2003, 22) summaa, että orkestereiden historiassa on ollut vaiheita, jolloin vain [oikein päin soittaneet] miehet hyväksyttiin jäseniksi. Nykyään naiset saavat soittaa orkestereissa ja tulevaisuudessa on varmasti aika, jolloin vasenkätisesti soittavat hyväksytään orkestereihin. Thomsonin mukaan tänä päivänä enää orkesterisoitto ja hevos- ja polkupyöräpoolon pelaaminen ovat ainoat jäljellä olevat länsimaiset lajit, jotka vaativat osallistujilta oikeakätistä työskentelyä. Pesäpallossa, jääkiekossa, golfissa, tenniksessä, kevyessä musiikissa yms. toiminnallisissa lajeissa on jo hyväksytty vasenkätisyyden ilmiö. Eikö audiotaitteessa, kuten viulunsoitossa, kiinnostuksen kohde pitäisi olla siinä, miltä soitto kuulostaa, eikä siinä, miltä soittaminen näyttää? On kiinnostavaa, että oopperoiden rooleissa joustaminen ei herätä vastustusta — harvoin esim. Gounod'n Romeo ja Julia-oopperan pääosien laulajat muistuttavat ulkoisesti Shakespearen teini-ikäisiä rakastavaisia — mutta vasenkätisesti soittaminen orkesterissa koetaan visuaalisesti epämiellyttäväksi. Mikä vasenkätisessä viulunsoitossa on rumaa?

Otin yhteyttä yhdysvaltalaiseen Ryan J. Thomsoniin opinnäytetyötä tehdessäni hänen kotisivujensa kautta (CaptainFiddle.com). Thomson on tutkinut vasenkätistä soittamista erityisesti viulunpedagogiikan osalta omakohtaisten kokemustensa kautta. Hän joutui luopumaan oikein päin soittamisesta vammautumisen takia ja aloitti soittamaan viulua oikeakätisenä vasemmin päin. Nykyään hän kutsuu itseään "vasenkätisten viulistien asianajajaksi". Thomsonin tuotoksiin kuuluu lukuisia julkaisuja kirjojen ja opetusmateriaalin muodossa. Hän vastasi viestiini, ja tulemme jatkamaan yhteydenpitoa vasenkätisten viulunsoittoon liittyvissä asioissa. Mielessäni on myös kirjoittaa opinnäytetyöni pohjalta englanninkielinen artikkeli.

Thomson kirjoitti minulle sähköpostissaan (henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2010):

" I am 100% confident that the violin teaching world will come in time to develop a new attitude about left handed playing. There is no other possible direction that things can go."

Vastuu muutoksien tapahtumisesta on opettajilla. Vasenkätiset viulistit tarvitsevat juuri heidän ymmärrystään vasenkätisyyttä ja sen vaikutuksia kohtaan. Pedagogisten päätösten pitää perustua tietoon ja tarkkaan harkintaan, eikä tradition kyseenalaistamattomaan seuraamiseen. Mikäli opettaja kaikesta tiedosta huolimatta päättää, että vasenkätinen oppilas aloittaa viulunsoiton opiskelun oikein päin, opettajan velvollisuus on sitoutua motorisesti heikomman oikean käden harjoittamiseen. Eteneminen opinnoissa ei saa tapahtua motorisesti vahvemman vasemman käden edistymisen mukaan.

LÄHTEET

Almu ry. Akaan elävän musiikin yhdistys. <http://www.almu.fi/vasurit.htm> 12.2.2010.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Bertrand, P-M. 2001. Väärän käden maailma: vasenkätisten historiaa. Käännös 2006. Keuruu: Otava.

Blaszkievicz, J. 2009. Haastattelu 22.5.2009.

Boyden, D D. 1965. The history of violin playing from its origins to 1761. Iso-Britannia: Oxford University Press.

Eerola, T., Louhivuori, J. & Moisala, P. 2003. Johdatus musiikintutkimukseen. Vaasa: Ykkös-Offset.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Hansen, T. M. 2009. Sähköpostikysely 12.6.2009.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. 6.-7. painos. Uudistettu laitos. Helsinki: Yliopistopaino.

Laaksonen, M L. 1985. Vasenkätiset. Hämeenlinna: Kustannus-Mäkelä.

Lehtonen, J. 1904. Paholaisen viulu. WSOY.

Nelson, S M. 2003. The violin and viola: History, Structure, Techniques. New York: Dover Publications.

Olamaa, K. 2009. Haastattelu 22.7.2009.

Orell-Leed, S. 2005. Vasenkätisyys elämän palapelin palana. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Paavilainen, P., Anttila, R., Oksala, E. & Stenus, M. 2002. Persoona: Neuropsykologia. Helsinki: Edita.

Stetina T. 1998. Left-handed Guitar: The Complete Method. Milwaukee (WI): Hal Leonard.

Szilway, G. 2009. Henkilökohtainen tiedonanto 18.8.2009.

Thomson, R J. 2003. Playing Violin And Fiddle Left Handed. Newmarket : Captain Fiddle Publications.

Thomson, R J. 2009a. "Left Handed Music Making", verkkojulkaisu osoitteessa <http://www.newhorizons.org/strategies/arts/thomson.htm> 4.3.2009.

Thomson, R J. 2009b. "Right Handed to Left Handed Violin Playing", verkkojulkaisu osoitteessa <http://home.tiac.net/~cfiddle/stringsarticle2001.html> 4.3.2009.

Thomson, R. J. 2010. Henkilökohtainen tiedonanto 4.3.2010.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.

Tähtinen, J. 1993. Askel menneisyyteen -näkökulmia kasvatuksen historialliseen tutkimukseen. Turun yliopisto. Julkaisu.A:14.

Vainio, I. 2009. Haastattelu 27.5.2009.

Virshup, E. 1976. A complitation of feelings by right brain people in a left brain world. Los Angeles: The Guild of Tutors Press.

Ward, B. 1971. The left-handed Violinist. The Strad 81:970 (Feb).

Verkkokeskustelua viulusta ja Paholaisesta
<http://www.filamvetsrondalla.org/history-of-instrument/at-what-point-in-history-was-the-violin-considered-the-devils-instrument> 28.1.2009.

ViolinsLover - The Violin Place, Inc.
http://www.violinslover.com/lefthandedviolins4_4.php 28.1.2009.

Voipio, E. 2009. Haastattelu 30.9.2009.

Kuvalähteet

Kuva 1 (s. 3)

Charlie Chaplin, vasenkätinen viulisti.

http://t3.gstatic.com/images?q=tbn:GQj7hD1Hf4ShTM:http://www.dankamin.com/files/300dpi-l/charlie_violin_1.jpg

Kuva 2 (s. 16)

Syntiinlankeemus. Bertrand 2001, 44. Alkuperäinen kuvalähde: Hugo Van der Goes, *Syntiinlankeemus*, n. 1480 (öljy puulle, korkeus 35cm), Wien, Kunsthistorisches Museum.

Kuva 3 (s. 17)

Hyvä käsi, huono käsi. "Varo vasenta". Bertrand 2001, 22. Alkuperäinen kuvalähde: *Opinio*, Ranska, n. 1550. Kaiverrus puulle (11,6x8,6 cm). Painettu Jean ja Barthélemy Macén kirjapainossa Pariisissa 1564.

Kuva 4 (s. 21)

Lateraalisuus ja aivot. Orell-Leed 2005, 17. Alkuperäinen kuvalähde: Springer&Deutsch 1997.

Kuva 5 (s. 23)

Lodovico Caraccin hahmotelma. Boyden D D. 1965, Plate 16.

Kuva 6 (s. 24)

Jousen kehitys. Boyden D D. 1965, Plate 35.

Kuva 7 (s. 25)

Viulun rakenne. Nelson S. M. 2003, 54.

Kuva 8 (s. 28)

Viulun läpileikkaus; bassopalkki, pönkkä ja talla. Nelson S. M. 2003, 247.

Kuva 9 (s. 35)

Ratkaisu orkesterisoiton niin sanottuun "ongelmaan". Thomson R J. 2003, 15.

HAASTATTELURUNGOT

PERUSTIEDOT:

Nimi

Viulunsoiton aloittamisvuosi

Viulunrakentamisen aloittamisvuosi

Viulunsoiton opettamisen aloitusvuosi

Ammatissa toimimisen kesto

Viulunsoiton opettajien lukumäärä omassa soitonopiskelussa

VASENKÄTISTEN SOITTAJIEN HAASTATTELUKÄYNNIT

1. Kummin päin soitat viulua?
2. Kuka teki tätä koskevan päätöksen ja milloin?
3. Mitkä tekijät olivat vaikuttamassa valintaan?

Vasenkätisyys soitonopiskelussa:

4. Onko vasenkätisyys vaikuttanut viulunsoiton opiskeluusi?
5. Jos on, miten?
6. Onko vasenkätisyys huomioitu valmennuksessa?
7. Jos on, miten?
8. Onko ollut tilanteita, joissa olisit toivonut lisäapua/huomiota vasenkätisyydestä johtuvien erityiskysymysten pohtimiseen/ratkaisemiseen?

Vasenkätisyyteen kohdistuvat asenteet:

9. Millaisia asenteita ja haasteita olet kohdannut vasenkätisenä viulistina?
10. Missä asenteet ovat ilmenneet?
11. Onko niillä ollut vaikutusta kehitykseesi aktiiviseksi muusikoksi?

VASENKÄTISIÄ OPPILAITA OPETTAVIEN PEDAGOGIEN HAASTATTELUKESKUSTUKSET

1. Oletko itse vasen- vai oikeakätinen?
2. Kuinka kauan sinulla on ollut vasenkätisiä oppilaita?
3. Onko vasenkätisten määrä muuttunut vai pysynyt ennallaan?

Pedagogiset haasteet:

1. Miten kohtaat vasenkätisen oppilaan?
2. Tarvitsevatko vasenkätiset oppilaat mielestäsi erilaista valmennusta ja omaa oppimateriaalia?
3. Mitkä seikat vaikuttavat päätökseesi suositella oppilaalle "vasenkätisesti soittamista"?
4. Onko vasenkätisesti soittamisella ollut merkitystä motivaatioon ja soitonopiskelun jatkumiseen?
5. Mitä viulunsoiton opetuksen ja opiskelun kannalta pitää ennakolta huomioida, kun soitetaan vasemmin päin?
6. Onko tarvetta (omien kokemustesi perusteella) lisätä pedagogien koulutukseen tätä osaamista?

VIULUNRAKENTAJAN HAASTATTELUKESKUSTUKSET

1. Miksi viulu on alun perin rakennettu oikeakätisesti soitettavaksi?
2. Mikä itse instrumentissa tekee siitä oikeakätisen soittimen?

Viulun muuttaminen vasenkätiseksi:

3. Valmistetaanko vasenkätiseksi rakennettuja viuluja, vai pitääkö ne korjata vasenkätisiksi?
4. Miten kätisyyden muuttaminen vaikuttaa instrumenttiin ja sen arvoon?
5. Mitä viululle tehdään, kun se muutetaan vasenkätiseksi?

QUESTIONS ON LEFT-HANDED VIOLIN PLAYING

1) BACKGROUND INFORMATION:

- When did you start to play the violin?
- When did you start to teach the violin?

2) BEING A LEFT-HANDED VIOLINIST:

- Who decided that you would start to play the violin the left-handed way?
- What things effected the decision to start playing the left-handed way?
- Does being left-handed have an effect on your violin career? If it does, how?
- Can left-handed violin playing be taught the same way than the traditional way, or should special attention be paid during the process?

3) ATTITUDE TOWARDS THE LEFT-HANDED:

- Has there ever been some sort of an attitude towards you as a left-handed violinist? If there have, how has it be shown?

4) TEACHING THE LEFT-HANDED PUPILS:

- Have you had left-handed pupils?
- How does a teacher decide which way the left-handed pupil should start playing the violin?
- Does it matter which way a person plays the violin?
- Do you think that violin education students should be educated to teach the violin both ways, the traditional and the left-handed way?